

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 01st October

2024

The Assembly met at 9 am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour nou bann zofisyè Lasanble ki pe asiste nou e bonzour nou piblik ki a lekout e byenveni pou nou travay sa semenn.

Dabor zis en pti repetisyon leksplikasyon lo nou *Order Paper* parey zot in ganny enformen, e piblik osi in ganny enformen, nou napa *Question Time* e nou napa *PNQ* bomaten. E nou pe al direktman lo Prozedlwa ki konsern en lamannman Konstitisyon.

E mon santi ki nou bezwen letan apropiye pou sa. So nou'n met li koman *item* premye e pou nou kontinyen sa 2 zour. Alor, wi an relasyon avek sa, nou pou fer sesyon bomaten selman nou pou termin apepre midi. E apre midi

tou bann Manm enkli mwan menm in ganny envite resepsyon loner bann dimoun aze, ki pe ganny selebre ozordi lo zot lazournen.

Donk, se pou sa ki nou'n pas sesyon apre midi pou permet nou tou partisip dan sa lokazyon. Zisteman lo sa lokazyon, mon a zis profite pou pas en mesaz pou nou bann sitwayen aze dan nou pei. Byensir nou premye swe se pou zot lasante, nou espere ki zot ava kontinyen an bonn sante, ki a permet zot selebre zot lazournen an konpany zot fanmir oubyen zanmi.

Nou byensir temway det ki nou annan anver tou nou bann dimoun aze, swa koman paran, oubyen koman sitwayen pou sa ki zot in kontribye zot travay ou lezot keksoz ki zot in kontribye pou lasosyete. Se aköz zot ki ozordi nou la kot nou ete. Alor i nou rekonnèt ki nou dwa zot respe an mezir ki nou felisit zot pou sa lazournen.

E nou osi donn nou langazman pou kontinyen travay pou asire ki zot kapab viv dan en kondisyon byen dan nou sosyete. E osi pou zot byennet. Donk, avek sa mon espere ki zot a kapab pas en bon lazournen e osi tou de bon pou lavenir ki devan zot.

Avek sa mon ti ava envit bann *Leaders* Lasanble pou pronons en mesaz. Mon a donn laparol premye Onorab *Leader* Lopezisyon, si i anvi adrese?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Wi Mr Speaker, mon oule adrese. Me avan mon komanse mon ti a kontan eksprim en mo rekonfor e sipor pou lafanmir nou *Sergeant-at-Arms*, ki in tonm malad. Lo non mon *Caucus* dan Lasanble e mon prezimen lo non Lasanble Nasyonal nou *extend* nou sipor av ek zot akoz Serzan Mr Rose i en dimoun ki nou tou nou enterakte ek li. E i fer son louvraz dan en fason profesyonnel toultan.

E nou swete ki tre byento i ava rezwenn nou isi dan son travay isi kot Lasanble Nasyonal. A lokazyon Lazournen bann Dimoun Aze Mr Speaker, lo lapar nou *Caucus* dan Lasanble Nasyonal e byensir lo lapar Prezidan *United Seychelles* ki en dimoun ki'n toultan krwar dan lenportans nou bann dimoun aze, mon oule swet tou nou bann dimoun en tre bon lazournen.

Nou rekonnet kontribisyon ki zot in fer, e nou osi rekonnet ki ti pou napa en Sesel modern si ti napa

kontribisyon ki zot in fer pou zot kontinyen travay dir si ou le pou fer ki tou nou'n ariv la. Alors, mon santi poudir sa i ekstrememan enportan e ki nou rekonnet sa zefor, sa travay ki zot in fer. Mr Speaker, *today is also the 75th Anniversary of the founding of the People's Republic of China.*

E dan sa konteks koman en Manm Lasanble ki'n osi vwar e temway relasyon ki nou annan av ek Lasin. Mon ti a kontan swet pep Sinwan e tou bann retisan Sinwan isi en bonn fet 75enm laniverser. E *Happy National Day to the People of the Republic of China.*

Mr Speaker, e mon terminen par dir ki mon remerci tou bann aktivis *United Seychelles*, tou nou bann siporter e tou nou bann Manm ki'n partisip dan nou gran *rally* e *motorcade* ki ti en sikse - En gran sikse sa *weekend* e ki nou'n lans en mesaz kler. E ki nou ralye deryer nou kandida prezidansyel Mr Dokter Patrik Herminie, pou fer ki 2025 nou retourn *State House!* Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ti'n donn ou laparol pou en mesaz lo

Lazournen Dimoun Aze, mon pa ti'n donn ou pou en mesaz politik lo lapar ou parti silvouple. Mon'n annan lakourtwazi pou pa aret ou, mon ti a voudre ki ou ti a kapab tenir sa kourtwazi dan ou letan ou adres nou. Onorab Georges, ou ti a kontan pas en mesaz lo sa lazournen?

HON BERNARD GEORGES

Wi, mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab. Tou bann dimoun ki pe swiv nou. Mr Speaker, efektifman mon ti a kontan rezwenn sa ki ou, ou'n dir e sa ki *Leader* Lopozisyon in dir lo lazournen bann dimoun aze ozordi.

Me avan sa, mon ti a kontan mwan osi lo lapar nou *Caucus* swet nou Serzan, nou *Sergeant at Arms* Mr Antoine Rose, en retablisman konplet e vit. E nou anvi ki li e son fanmir i konnen ki zot dan nou lapriyer e nou panse a sa moman. Mr Speaker, mon osi oule reponn ou lapel bomaten pou dir 2 mo an faver bann dimoun aze.

E mon konsyan tou le-z-an ki si mon pa'n antre dan sa tim mwan osi, mon pa lwen. E mon pe koz pou zot, me osi pou mwan koman en dimoun ki'n fini antre dan trwazyenm-az. Mon ti a kontan Mr Speaker,

rekonnet travay ki bann dimoun ki'n ariv dan sa moman zot lavi in fer pou anmenn nou la kot nou'n arive. E nou ti a kontan lo lapar nou *Caucus* swet tou bann dimoun aze isi Sesel e partou dan lemonn ki pe ekout nou, tou bann Seselwa. Me osi tou bann lezot rezidan en dimoun ki pe swiv Lasanble ozordi en ekselan zournen pou dimoun aze.

Mon swete ki as ki zot in fer, i ava ozordi, ozordi i ava en letan pou zot reflesir lo sa ki zot in fer e lo sa ki zot kapab osi kontinyen fer pou devlopman nou pei e pou anmenn lape dan lemonn. Mon remerisi ou Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou ava avans lo nou *Order Paper*, e mon ava envit Madanm Clerk pou fer prezantasyon dokiman.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm, tou bann *staff* Lasanble. E tou dimoun ki a lekout. Bann papye ki pe ganny prezante i:

S.I 75 of 2024 - Credit Reporting Act (Commencement) Notice, 2024.

S.I 76 of 2024 - Magistrates Court (recovery of Government Debts) (Summary Procedure) (Amendment) Rules, 2024.

Seychelles Human Rights Commission Annual Report 2023. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Bon nou item ki nou pou al lo la i en *Public Bill*. E avek sa mon ava apel madanm raporter pou envit Vis-Prezidan e son delegasyon. Wi, Onorab Georges ou annan en pwen?

HON BERNARD GEORGES

En pwen Mr Speaker. Wi, avan ki ou apel Vis-Prezidan, eski mon kapab avek ou permisyon fer en Mosyon ozordi pou demann ou en *technical adjournment* pou 5 a 10 minit silvouple. Akoz i annan en keksoz ki mon bezwen verifeye avan ki mon *move Second Reading* sa *Bill* bomaten. Mersi.

MR SPEAKER

Wi, sa i vin apepre, i vin en pe par sirpriz. Onorab *LOTO*, ou oule adres sa pwen?

HON SEBASTIEN PILLAY

Yes. Mersi Mr Speaker. Mon oule adres sa pwen. Mon ti a

kontan konnen ki sa *technical adjournment* i konsidere, akoz bomaten ler ou'n anonse ki nou pe pran *Bill* Konstitisyon koman le sel *item* lo *Order Paper*, ou ava note mon ti vin war ou bomaten pou demann en *matter of privilege* ki mon pa pou *raise* la pangar ou ava santi ki mon pe mank respe *for the Chair*.

Me la nou vwar ki poudir kote mazoriter ki sa Lalwa i sorti kote Gouvernman pe demann en *technical adjournment*. So, nou kote nou ti a kontan konnen kwa sa *technical adjournment is about*.

E prezan eski sa ki li i anvi diskite avek Vis-Prezidan prezan pa pase, *then* Lasanble pou bezwen *adjourn*, oubyen pa pran sa Prozedlwa. Konmsi nou pa ganny en konpran ki mannyer travay Lasanble i kapab kontinyen ganny fer dan sa fason.

Nou ti sipoze annan *Question Time*, nou napa akoz bann Minis pa pe kapab vin dan Lasanble, zot pe tro *travel* Mr Speaker sa nou problem.

MR SPEAKER

Onorab Georges, eski ou kapab asir mwan ki sa *technical adjournment* sa *matter* ki ou anvi dil avek, ou pa ti'n kapab fer li avan nou antre dan Lasanble pou fer sir ki nou

kapab pran nou *item*. Ki ou leksplikasyon silvouple?

HON BERNARD GEORGES

Mr Speaker, efektivman mon kapab dir avek ou ki rezon i napa naryen pou fer pou pran okenn dimoun par sirpriz. Me sa i en *constitutional amendment*. E ou ava remarke ki i annan enn de nou bann Manm ki pa ankò arive ozordi. E se pou sa rezon ki mon pe demann sa *adjournment*.

E pou en rezon ase enportan akòz in annan en lanmor. Donk, mon pa ti anvi al dan tousala. Me mon reasir Lasanble ki nou pou travay bomaten. Nou pou travay egzaktaman parey nou ti'n ganny fer. Me mon anvi zis annan 5 minit pou mwan konsilte avek ou e avek *Leader* Lopoziyon si i anvi avek mon *Caucus* avan ki mon *move* pou en *Second Reading*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Ou'n demann mwan 5 minit, nou pou fer li 10 minit. Lasanble i ava *adjourn* e nou a rebran 9 er 25. Mersi.

(technical adjournment)

MR SPEAKER

Bon, nou a rebran. Madanm raporter ou ava apel Minis ek

son delegasyon silvouple. Onorab Pillay, ou annan laparol.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule *raise en matter of privilege* ki'n arive la bomaten. Bomaten avan ki mon'n komans sesyon nou'n ganny en Mosyon sorti kot Onorab *Leader* Zafer Gouvernman pou demann en *technical adjournment* pou li regard en size kelkonk. In mansyonn pou fer sir ki bann Manm lo son kote i la. Pou sa mon oule met devan ou Mr Speaker premye kestyon mon ti a kontan klarifye.

Ou ti annan en *quorum* Lasanble pou kontiny travay. Eski i responsabilite Speaker, pou asire ki kote mazoriter i annan son mazorite konstitisyonnèl? Akòz Seselwa in donn zot lamazorite konstitisyonnèl. So, zot ti ava la pou zot vin fer sir ki zot tou zot la pou zot pas zot Mosyon. Sa premye kestyon mon ti a kontan demann ou.

E menm si ti annan En Manm ki pa la, nou ti *still* kapab *proceed* avek travay Lasanble. Me i paret ki annan en lot size ki'n ganny diskite.

Dezyenmman, *which is second point*, ler ou'n *adjourn*

ou'n zwenn avek Onorab Georges ou. Me nou, nou'n bezwen vin kot ou san ki ou bezwen dir nou vin kot pou zwenn ek Onorab Georges pou nou konnen ki pe pase.

So, mon ti a kontan konpran egzakteman ki manner nou pe *run* Lasanble Nasyonal ki ou pe aplik serten mezir pou en kote e lafason ki ou pe fer sir poudir Gouvernman i fer tou posib pou li pas sa lamannman konstitisyonnal. Sa i montre ki ou pa pe respekte privez tou Manm Lasanble; ou pa pe protez tou Manm Lasanble parey i devret ganny fer Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Lo ou premye pwen Onorab Georges ti lev son *matter of privilege*. E apre li menm li in vin kot mwan, mon pa'n apel li in vin kot mwan pou eksplik. E in eksplik mwan ki i pa ti anvi *raise* sa lo *floor*, akoz i konsern enn son bann Manm. Donk, nou'n regle sa.

Lo ou dezyenm pwen, nou pou kontinyen avek size ki devan nou. Mersi. Bonzour e byenveni Minis, Vis Prezidan Ahmed Afif pou partisip avek nou dan sa *Public Bill*. E bonzour e byenveni egalman Mr Frank Ally *Attorney General*.

Mrs Julia Jean *Legal Draftsperson*. E Mr Adam Afif *Assistant Legal Draftsperson*. Avek sa nou a pran *Second Reading Public Bill*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule remerci ou pou sa *adjournment* ki ou'n donner, ki'n permet nou regard dan *welfare* enn nou bann Manm a en moman ase difisil dan son lavi ozordi. Mr Speaker, avek sa *adjournment* ki nou'n gannyen, mon pa re prezan pou mwan *move* ki *The Constitution of the Republic of Seychelles (Eleventh Amendment) (No.2) Bill, 2024* i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonnman Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Bonzour Mr Speaker. Mersi. Bonzour *VP* avek ou lekip. Bonzour tou bann Manm Lasanble Nasyonal. E mon ti a profite mwan osi koman Manm Elekte pou distrik Bel Ombre swet tou bann dimoun aze dan mon distrik enkli Onorab Georges ki la o bor mwan e tou lezot dimoun dan nou pei en *bonne journée aujourd'hui*.

E mon ti a kontan profite pou mwan segonn Mosyon prezante par Onorab Georges. Mersi bokou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mosyon in ganny segonde. Mon ava envit Vis-Prezidan pou fer son prezantasyon sa *Bill*.

VICE-PRESIDENT AHMED AFIF

Mersi Mr Speaker. Bonzour *Leader* Biznes Gouvernman. *Leader* Lopozisyon, tou bann Manm Lasanble, tou dimoun a lekout e mon osi mon ti a kontan swet tou bann dimoun, bann *elderly* bann aze en bonn zournen ozordi.

Mr Speaker, ozordi mon prezant en Prozedlwa pou amann Konstitisyon Larepublik Sesel pou en 11enm fwa. Sa propozisyon i adres sen seri sanzman enportan dan nou Konstitisyon. E sa bann sanzman i neserer pou amelyor e klarifye serten provizyon ki konsern Eleksyon Prezidansyel ek Lasanble Nasyonal, manda Prezidan, labsans Prezidan ek Vis-Prezidan dan lofis ek lezot laspe governans.

Sa bann lamannman i pou fasilite e amelyor fonksyonman nou kad konstitisyonnel. Mon oule komans par met sa

propozisyon dan en konteks istorik. Sa bann sanzman ki mon pe propoze i rezilta en komitman ki Prezidan ti fer dan son konpany eleksyon. Kot i ti promet ki i ti pou met an plas en Lalwa pou etabli en dat fiks pou eleksyon.

E osi revwar limit letan pou anmenn en prosedir kont en ansyen Prezidan, ki aktyelman limit a 3 an dapre Lartik 59(2) nou Konstitisyon. Alor, zis pou zot lenformasyon lo paz 8 dan Manifesto *LDS* sa promes ti ganny fer pou annan en dat fiks pou eleksyon. Alor sa i en refleksyon direk lo volonte Gouvernman pou ranforsi nou demokrasi.

E asire ki governans i reste transparan e responsabilite i ganny pran seryezman. Mr Speaker, se pou sa rezon ki ozordi mon annan en gran plezir pou prezant sa Prozedlwa.

Alor, premyerman dat fiks pou eleksyon Prezidansyel e manda Prezidan. Premyerman nou pe propoze etabli en dat fiks pou eleksyon Prezidansyel ki pou ganny fer pandan 5enm semenn, avan ki manda Prezidan aktyel i terminen.

Dapre Konstitisyon en Prezidan i ganny elekte pou en peryod 5 an. E sa propozisyon pou asire ki Prezidan i servi son

manda 5 an an antye. E osi donn ase letan pou en dezyenm tour eleksyon si i neser.

Sa i ava osi asir en tranzisyon pouwar san enteripsyon, efikas ant Prezidan sortan e Prezidan ki'n ganny elekte, a mwen ki napa okenn sanzman Prezidan.

Prezidan pou kontinyen servi son manda 5 an apartir zour ki i pret serman dan Lofis Prezidan, ziska ki apre en eleksyon swa sa Prezidan ouswa en nouvo Prezidan i pret serman. Si Prezidan aktyel i ganny re-elekte, son dezyenm manda pou komans zour ki i pret serman pou son nouvo manda.

Si en nouvo Prezidan i ganny elekte, son manda pou komans zour ki i pret serman. E manda Prezidan sortan i a terminen sa menm zour ki nouvo Prezidan i pret serman. I enportan pou note ki manda Prezidan pou kontinyen reste 5 an.

E sa amannman i klarifye ki manda i komans zour ki Prezidan i pret serman e terminen zour ki en Prezidan ki swa i ganny re-elekte oubyen en nouvo Prezidan i pret serman pou sa manda prosenn.

Dezyenmman, Eleksyon Prezidansyel ek Lasanble Nasyonal i fer menm zour. Sa

Prozedlwa i pe propoze ki eleksyon pou Prezidan ek Lasanble Nasyonal i ganny fer menm zour. Sa pou fer prosedir eleksyon vin pli senp, redwir konfizyon e garanti en konsistans dan lamannman eleksyon.

An plis i a redwir kou ki pei i bezwen fer fas avek pou 2 eleksyon separe dan en peryod 5 an. Mon krwar nou konnen dan nou listwar sak fwa nou fer en eleksyon in kout anviron 15 parfwa ziska R20 milyon en eleksyon. Alor nou santi ki en gro par dan sa kou R15 a 20 milyon i annan pou fer avek mobilizasyon dimoun, transportasyon dimoun, lozistik ki bezwen met an plas.

Alor, akoz ou pa fer tou lede ansanm ler ou'n fini mobiliz tou dimoun. Ou annan zis pou ou fer zot *tick* lo 2 *ballot paper*, olye mobiliz tou dimoun en dezyenm fwa pou al *tick* lo en lot *ballot paper*. Alor, se sa en rezon prensipal.

E pandan sa propozisyon nou konsyan ki i kapab annan sityasyon dan lefitir kot Eleksyon Prezidansyel e Lasanble Nasyonal pa neserman pou ganny fer ansanm.

Sa i kapab arive dan ka kot disolisyon arive, swa an rezilta desizyon Prezidan

oubyen sirkonstans prevwar anba Lartik 110 oubyen rezolasyon Lasanble li menm anba Lartik 111.

En lot sirkonstans kot sa i kapab arive, savedir sa 2 dat pa tonm ansanm se an ka pandan term en Prezidan, Prezidan i demisyonnen oubyen son lapwentman i ganny revoke e en eleksyon Prezidansyel i nesaser.

Me si pou en rezon ou en lot i pa posib fer sa 2 eleksyon ansanm, nou'n met provizyon ki Eleksyon Lasanble Nasyonal oubyen Prezidansyel, i ganny fer apre oubyen separe. Sa Prozedlwa i propoz mezir pratik ki fer ki eleksyon pou ganny organize san problem Lezislatif oubyen enteripsyon dan nenport sa bann ka.

I enportan a sa staz pou fer resorti, ki dapre provizyon Lezislatif Komisyon Elektoral, i kapab organiz eleksyon dan serten rezyon Sesel par egzanp bann Zil Elwane oubyen pou serten kategori voter enn ou 2 zour avan eleksyon prensipal.

Sa Prozedlwa in pran sa an kont i prevwar ki an ka ki Komisyon Elektoral i war li nesaser pou organiz eleksyon lo enn ouswa plis zour avan sa dat pou nenport ki kategori dimoun, ouswa dan nenport parti spesifik Sesel dapre en Lalwa spesifik.

Komisyon Elektoral i a pibliy en *notice* dan *Gazette* Ofisyel 30 zour avan dat eleksyon. I osi enportan pou fer resorti, ki sa Prozedlwa i propoz pou obliz Komisyon Elektoral pou deklar dat prosen Eleksyon Prezidansyel e Lasanble Nasyonal zour ki rezilta eleksyon i donnen. E pibliy sa dat dan *Gazette* Ofisyel dan en peryod 30 zour apre sa.

Re vokasyon Lartik 52A; Lartik 52A ki ti permet Prezidan demisyonnen pandan son manda e rod en nouvo manda avek elektora i pe ganny retire. Sa i anliny avek langazman pou etabli eleksyon lo dat fiks e vit ki Prezidan i kapab fer en eleksyon avan son term i fini pou nenport ki rezon zis akoz i santi personnelman ou politikman ki i bezwen en nouvo manda.

Sityasyon kan Prezidan aktyel pa kapab egzers fonksyon Prezidan ;

Depi lamannman Konstitisyon an Avril 2017, si Prezidan pa kapab egzers fonksyon Prezidan swa akoz in demisyonnen, lanmor, re vokasyon oubyen en kapasite, Vis-Prezidan pou egzers fonksyon Prezidan pandan en peryod tanporer oubyen enterim ziska ki Eleksyon Prezidansyel i ganny fer dan en

periyod 3 mwan e en Prezidan i ganny elekte.

Pandan sa 3 mwan Vis-Prezidan i egzers fonksyon Prezidan me avek serten limitasyon ki Konstitisyon in prevwar, ziska en nouvo Eleksyon Prezidansyel i ganny fer. Gouvernman in egzamin bann provizyon aktyel e in deside pou anmenn serten sanzman enportan e esansyel an relasyon avek sa size.

Alor premyerman, kot sityasyon kot Prezidan i demisyonnen oubyen son lapwentman i ganny *revoke*. Dan ka kot Prezidan i demisyonnen, oubyen son lapwentman i ganny *revoke* pou napa okenn sanzman sibstansyel.

Setadir Eleksyon Prezidansyel pou ganny fer dan en periyod 3 mwan pou ranplas sa Prezidan sortan. E dan sa ka, Vis-Prezidan i a egzers fonksyon Prezidan pou en periyod 3 mwan.

E a lafen sa 3 mwan, sa dimoun ki'n ganny elekte i a pret serman egzers fonksyon Prezidan. Dezyenman, sityasyon kot Prezidan i mor oubyen i ganny retire pou rezon medikal.

Sanzman ki sa Prozedlwa pe propoze i dan ka kot Prezidan i mor, me i ganny

retire enkapasite fizik oubyen mantal. Dan sa ka, Vis-Prezidan pou kontiny manda Prezidan sortan ziska lafen son manda.

Apré ki manda i konplete, Eleksyon Prezidansyel a ganny fer. Sa i neserer spesyalman pou anpes okenn latanta kont Prezidan. E ler mon pe dir sa, mon pe dir parse si en dimoun ti pe mazin pou anmenn Eleksyon Prezidansyel en pe pli pre par rezon ki i kapab termin lavi en Prezidan i pou napa sa motivasyon pou li fer sa.

Akoz i konnen si sa i arive sa Prezidan e sa dimoun ki avek li, menm si i reisi touy sa dimoun, se sa dimoun ki lo tiket sa Prezidan ki pou kontinyen. Sa Prozedlwa i osi limit kapasite pou Vis-Prezidan servi plis ki 2 manda, si in egzers Lofis Prezidan ki in ranplase pou plis ki 2 tyer term sa Prezidan.

Proteksyon Prezidan dan prosedir legal:

Mr Speaker, Lartik 59 Konstitisyon i aport en kantite deba dan lepase. E pandan 6em Lasanble e in annan plizyer enterpretasyon ki'n ganny fer lo sa limit 3 an. Alor, nou, nou pe propoze retir sa limitasyon 3 an ki i egziste pou anmenn aksyon legal kont en Prezidan apre ki in sorti.

Sa sanzman i a fer sir ki aksyon legal i kapab ganny pran kont en ansyen Prezidan san restriksyon letan e si provizyon legal i permet. Sa lamannman i a osi asir e garanti plis responsabilite pou aksyon Prezidan menm apre ki in termin son manda.

Sanzman dan tit Minis Dezinyen pou vin Minis Prensipal:

Nou propoze sanz sa tit Minis dezinyen pou vin Minis prensipal. E sa i a reflekte pli byen rol sa pozisyon dan Gouvernman e pou redwir konfizyon ki'n egziste pou bokou lannen sirtou lo nivo enternasyonal. Zis koman en pti note zot a rapel ki sa term Minis Dezinyen, ti ganny kree dan en lepok kot anba nou Konstitisyon ti napa en Vis-Prezidan.

E alor sa dimoun ki ti vin apre ti apel Minis Dezinyen. Pli tar dan nou Konstitisyon nou ti amande e nou ti kre sa pos Vis-Prezidan. E alor nou santi ki sa tit Minis Dezinyen ozordi, i pli ganny byen reflekte ler ou apel li en Minis Prensipal parski i Minis pli *senior* apre sa 2 premye pozisyon Prezidan e Vis-Prezidan.

Klarifikasyon lo labsans Prezidan ek Vis-Prezidan:

Dan ka kot tou lede Prezidan e Vis Prezidan i absan tanporerman, i ganny propoze ki Minis Prensipal pou egzers fonksyon Prezidan me avek serten limitasyon lo son pouvwar pandan sa letan, parey in ganny ekrir dan lartik amande.

Alor, nou pe propoze ki Lartik 56 i ganny amande. En pe parey i annan limitasyon lo Vis-Prezidan osi, kan li i pe egzers fonksyon Prezidan dan labsans tanporer Prezidan.

Konsiltasyon :

Mr Speaker, i enportan pou mwan fer re sorti ki apre ki prezidan e son Konsey Minis ti'n aprouv sa bann propozisyon. Gouvernman in konsilte Komisyon Elektoral, e in menm fer en prezantasyon sa propozisyon avek tou bann reprezantan parti politik e Komiser, Komisyon elektoral.

E dan konsiltasyon avek Komisyon Elektoral, nou'n diskite bann lamannman ki pou bezwen ganny fer dan en *Elections Act* an rezilta sa bann amannman pou fer sir ki Lalwa Eleksyon ek sa bann lamannman zot anliny e konsistan.

An vi ki swivan bann *meeting* ki Komisyon Elektoral in fer avek bann parti politik e lezot parti prenon, mon

konpran ki Komisyon Elektoral pe aktyelman prepar bann rekomandasyon pou reviz *Elections Act* annan antispasyon eleksyon an 2025.

Sa bann lamannman konsekan, ava ganny enkli dan Prozedlwa ki pou amann Lalwa Eleksyon. Alor, Mr Speaker, parey mon'n dir dan mon lentrodiksyon, sa bann lamannman i reprezant en promes ki nou parti *LDS* ti fer avek pep Seselwa. En promes ki nou pe garde. An plis sa bann lamannman i enportan pou amelyor nou demokrasi.

E asire ki prosedir governans i fonksyon san enteripsyon, e dan en fason efikas e san problem. Alor, mon demann tou bann Manm Onorab pou aport zot sipor pou sa Prozedlwa ki pe met an plas bann mezir konkret pou donn governans ek responsabilite. Mon kont lo zot sipor, koman Manm Lasanble Nasyonal. Mersi bokou Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Vis-Prezidan. Bon, avek lentrodiksyon sa Prozedlwa deba i ouver pou Manm Lasanble. Onorab Philip Arissol?

HON PHILIP ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker tou koleg Onorab, e tou dimoun ki pe swiv nou sirtou bann trwazyenm-az, spesyalman trwazyenm-az distrik Anse Boileau. Bonn Fet!

Mr Speaker, ozordi, nou reini pou diskit lo en Mosyon lezislasyon esansyel, sa i 11enm lamannman nou Konstitisyon, Mr Speaker, sa Prozedlwa pa selman en lamannman, i en langazman pou ranforsi nou proses demokratik e asire ki en striktir governans pli stab dan Larepublik Sesel en promes *LDS* dan son manifesto.

Mr Speaker, premyerman sa *Bill*, pe propoz en dat fiks pour Eleksyon Prezidansyel, ki pou ganny fer 5 semenn avan ki manda Prezidan ki dan pos i ekspire. Sa i en amelyorasyon enportan dan nou kad elektoral.

Ler nou etabli en dele kler, nou pe donn tou kandida sifizaman loportinite pou prepare e pou angaz ek elektora. Sa ki pli enportan, se lamannman a permet en tranzisyon pouvwar san okenn problem, asire ki nou demokrasi i fonksyonnen san problem e san dezord.

An plis ki sa, sa Prozedlwa i siport fer eleksyon similtan

avek pou Prezidan e Lasanble Nasyonal. Mr Speaker, mazin lefikasite e transparans sa pou anmennen dan nou proses elektoral. Letan nou senkroniz eleksyon, nou non selman senplifye proses vote, me nou osi ranforsi koneksyon ant pouvwar Egzekitif ek Lezislatif nou Gouvernman.

Voter pou annan loportinite pou fer swa enformen pou tou lede biro lo menm zour, alor amelyor lezitimite rezilta.

Mr Speaker, propozisyon anilasyon Lartik 54A propoze i en letap enportan dan ranforsi nou langazman an faver eleksyon term fiks. Sa lartik kouran i permet en Prezidan ki o pouvwar demisyonnen epi rod en nouvo manda avek elektora, e sa i kapab anmenn lensertitid e manipilasyon potansyel kalandriye elektoral.

Letan nou elimin sa provizyon, nou defann lentegrite nou sistenm elektoral, asire ki tout eleksyon i ganny fer ekitabman e dan moman dezinyen.

O firamezir ki nou eksplor o pli fon dan provizyon ki dan Konstitisyon, Mr Speaker, i vin de pli an pli evidan ki sa lezisasyon in ganny fer avek previzyon e responsabilite. Lamannman ki pe ganny

propoze i non selman adres lenkyetid imedya, me osi kree en fondasyon solid pou lavenir nou demokrasi.

Enn bann karakteristik kle sa *Bill* se etabli bann prosedir kler pou adres en pos ki vid dan Biro Prezidan. Ki se swa aköz demisyon, retreat, lanmor, ouswa enkapasite, i enportan pou nou nasyon annanen protokol defini. Sa *Bill* i asire ki Vis-Prezidan i antre dan rol Prezidan dan bann sironstans spesifik, pou donn kontinite e stabilite dan bann moman enserten.

Deplis, i dekrir limit pouvwar Vis-Prezidan pandan sa peryod provizwar, asire ki nou governans i reste entak e *focus*. Sa ki enportan, si en Vis-Prezidan i asim la prezidans aköz lanmor ouswa enkapasite Prezidan, i pou kapab selman servi en manda adisyonel si in deza fini servi plis ki de tyer dan manda Prezidan presedan. Sa provizyon i enportan paske i anpes potansyel konsolidasyon pouvwar e ankouraz en nouvo *leadership*, alor ranforsi etik demokratik nou nasyon.

Sa Prozedlwa pe osi propoz egalman modifikasyon dan Lartik 59 ler i anil peryod limitasyon 3 an pou anmennen prosedir legal kont en Ansyen Prezidan. Mr Speaker,

lamannman pe ganny fer pou amelyor responsabilite e asire ki bann ansyen dirizan i respekte pli o standar kondwit.

Menm si nou respekte Biro Prezidan, i enportan pou nou tou konnenki napa okenn endividi ki par lao Lalwa. E sa sanzman i reflekte nou langazman anver lazistis e transparans.

Anplis ki sa, sa Prozedlwa i klarifye egzakt fonksyon Prezidansyel pandan labsans tanporer Prezidan e osi Vis-Prezidan, par Minis Prensipal pou fer sa devwar.

Nou asire ki Gouvernman i reste fonksyonnel e reponn, menm dan labsans bann *top leaders*. Sa klarite i anpes okenn mankman potansyel pouvwar e mentenir en kontinite dan governans, ki esansyel pou stabilite nou nasyon.

Anfen, sanzman propoze dan tit sorti Minis Deziyen pou vin Minis Prensipal, i en azisteman miner me ki enportan. Sa sanzman i annan pou lobzektif diminyen konfizyon e pli byen rezim responsabilite sa rol.

Mr Speaker, tit e rol kler e byen defini i ankouraz konpreansyon e efikasite dan nou Gouvernman, ki en laspe

enportan dan governans efikas.

An konklizyon, Mr Speaker, sa Prozedlwa lo Konstitisyon, i en zefor konplet pou moderniz e ranforsi nou kad konstitisyonnel. I adres problemn kritik dan siksesyon *leadership*, responsabilite, e transparans dan governans.

Sa bann lamannman pa selman prosedir i en langazman pou nou valer demokratik e fonksyonnelman efikas nou Gouvernman. I en linisyativ avangar ki vize pou fortifye fondasyon nou demokrasi. I amelyor transparans dan nou prosesis elektoral, ranforsi prensip responsabilite e stabilite, osi ranforsi lyen ant elektora e reprezantan.

Alor Mr Speaker, mon demann sak manm sa Lasanble pou siport sa *Bill*. Annou fer sa pa enportan anver en sistenm demokratik pli solid e transparan pou Repiblik Sesel. Ansanm, nou kapab asire ki nou bann prosesis elektoral i reflekte bann valer ki nou kontan e kwar ladan koman en nasyon. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Laparol pou Onorab Desheila Bastienne.

HON DESHEILA BASTIENNE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis, VP avek ou delegasyon. E bonzour tou koleg Onorab. Mr Speaker, avan ki mon komanse permet mwan osi swet tou bann trwazyenm-az en bonn fet a lokazyon zot lazournen ozordi.

Mr Speaker, mersi pou donn mwan sa sans pou aport mon kontribisyon anver sa lamannman ki'n ganny anmennen devan nou Lasanble ozordi, e sa se 11enm lamannman dan nou Konstitisyon. Atraver sa lamannman nou pou war bokou keksoz ki parti LDS ti lager e swete pou amande isi dan nou Lasanble.

Mr Speaker, si nou retourn dan nou Manifesto LDS 2020, paz 8, i klerman fer sorti ki Gouvernman LDS ti pou reviz nou Konstitisyon e kontinyelman amann serten Lalwa pou reflekte vre laspirasyon nou demokrasi. Mr Speaker, lo paz 8 3enm parti anba tit "*Strengthening democracy and ensuring good governance*" - ranforsi nou demokrasi asir bon Gouvernans i site klerman lo *fixed date*, lo *fixed election date*.

Dat fiks pou eleksyon e la i mansyonnen ki Gouvernman LDS pou etabli dat fiks eleksyon rezidansyel e osi

Lasanble Nasyonal. Mr Speaker, sa lamannman ki devan nou ozordi i pa en lenvansyon ki'n zis ganny deside ozordi bomaten pou anmenn devan Lasanble pou benefis parti.

Nou'n war pou nou menm ki dan Sesel, ti'n ariv en letan kot eleksyon ti pe ganny servi koman fason tap teren, evalye popilarite e sonde pou gete kote en parti politik i debout.

Alor, parti LDS ti vin avek en desizyon pou anmenn en tel lamannman plis ki bokou lannen pase, e sa ti neser pou kapab arive etabli kontrol e stabilite politik dan nou pei pou ki eleksyon pa vin en zouti politisyen. Pa ava vin en zouti pou politisyen zwe avek e manipil lepep ki mannyer ki zot anvi.

Prensip LDS se ki pa politisyen ki determin lavi en pep, me i enportan ki nou bouze e anmenn pei dapre son Konstitisyon. Alor Mr Speaker, atraver en tel lamannman, i pe senpleman tir pouvwar dan lanmen en Prezidan. En Prezidan i sipoze pe servi son manda ki'n ganny elekte demokratikman pou otan letan ki i santi li i kapab e an bonn sante. E termin son manda ki in ganny konfyè pou servi.

Mr Speaker, anba sa lamannman, i pou osi entrodwir en tranzisyon pli prolonze kot Prezidan sortan i annan son letan *handover* pli profesyonnelman.

E nouvo Prezidan Elekte i annan ase letan prepar son larantre dan biro ek son seremoni *swear in*. Mr Speaker, dan lepase en nouvo Prezidan Elekte ti annan zis 24 er pou antre dan biro. Sa ti en tranzisyon ranpli avek presyon, kot sa Prezidan ti pe fer tou keksoz an tayan konmsi si i pa ti antre dan biro a tan pei ti pe al *cease*.

Ozordi, nou pe war sa vre sanzman kot keksoz i bezwen ganny fer byen, dan en tranzisyon kalm, annan ase letan pou kapab envit bann pei zanmi asiste seremoni *swear in* parey nou war pe ganny fer dan bokou pei atraver lemonn.

Mr Speaker, malgre nou ti ankor pe pas atraver tranzisyon 24 er anba Sistenm Gouvernman *SPPF*, mon pou dir ki tranzisyon antre Prezidan Faure e Prezidan Elekte Wavel Ramkalawan an Oktob 2020 ti en tranzisyon vreman profesyonnelman dan lape ek respe.

Mr Speaker, ozordi nou pe osi vwar ki enn fwa ki en lamannman in ganny aprouve, Biro Komisyoner Eleksyon pou

osi kapab anons dat en prosen eleksyon apre ki rezilta eleksyon in fini ganny anonse. Se sa ki nou pou kapab apel vre la demokrasi, ler tou prosedir i ganny swiv dapre nou Konstitisyon.

Mr Speaker, avek sa 2 mo mon pou donn tou lasirans ki mon pe siport sa lamannman ki'n ganny met devan Lasanble ozordi. E mon swete ki tou mon koleg Onorab i ava siport sa lamannman osi. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Laparol prezan pou Onorab Romain.

HON GEORGES ROMAIN

Mersi Mr Speaker. Bonzour *VP* avek ou delegasyon. E bonzour tou koleg Onorab. E tou dimoun ki a lekout. E en bonzour spesyal pou tou nou bann dimoun trwazyenm-az.

Mr Speaker, mon pou donn mon sipor pou sa *Bill* Konstitisyon 11enm Lamannman ki pou nou, lo kote *LDS*, i reprezant en moman enportan pou nou pei e en keksoz ki nou ti touse dan nou manifesto.

Sa bann lamannman ki devan nou, i vize pou amann nou Konstitisyon, pou asire ki i vin en zouti ki anmenn plis lefikasite e osi anmenn plis

transparans dan lafason ki nou pei i ganny gouvernen.

Sa bann lamannman, i osi en sirkonstans inik pou nou pei, pou nou kapab bouz dan en direksyon pou ranforsi demokrasi e i montre ki Sesel i reste en pei ki respekte Lalwa, ek ki anliny avek bann gran prensip la demokrasi.

Sa bann lamannman i osi montre lanvi pou nou koman en pei etabli en fondasyon pli solid, ki permet en klima ki favoriz respe pour tou. E kot tou dimoun i santi ki zot annan en valer e ki zot osi annan en rol pou zwe dan nou pei.

Mr Speaker, annou get par egzant lamannman ki pe ganny propose pou annan en dat fiks pou Eleksyon Prezidansyel e osi eleksyon pou Lasanble Nasyonal. Pou mwan sa i en tre bon stratezi, akoz i anmenn bokou klarite e evit konfizyon ek enstabilite dan nou pei.

Klarite ki i pou anmennen ki pou asire ki eleksyon i a ganny fer dan en peryod ki byen defini, savedir, tou dimoun pou konnen kan eleksyon pou ganny fer, pou napa bann zafer tat delo avan pou gete si pou pas baton ou non.

Sa prosesis pou kler Mr Speaker. E sa i a fer ki dimoun i ava pli anvi partisip dan sa prosesis, akoz zot konnen kan

sa eleksyon pou arive. Tou parti politik osi a kapab pli byen prepar zot e organiz zot lozistik, san okenn sirpriz ki pe vini parey i'n toultan arive dan le pase.

Lamannman pou fer sa de eleksyon ansanm dan en menm zour, i osi anmenn lezot lavantaz konsiderab. Ler tou le de eleksyon i ganny fer an menm tan, sa i redwir depans e donn pei kapasite pou pli byen servi bann resours ki an zeneral i limite.

En eleksyon, Mr Speaker, i demann bokou mobilizasyon, bokou preparasyon ek bokou depans ki bezwen ganny bidzete. Nou depan lo bokou resours imen pou donn en koudmen, ki anmenn en kantite lozistik ki bezwen ganny kordinen avek prezizyon.

Ler nou marye sa de eleksyon ansanm, nou non selman anmenn lefikasite, me osi nou evit repetisyon en tel levennman. I osi dan lavantaz nou pep, akoz Seselwa i annan en loportinite inik pou desann en sel fwa, pou fer zot devwar dan bwat vote.

En tel lapros i pou motiv tou dimoun pou angaz zot dan eleksyon, san ki zot pe fer sa de fwa. Sa Mr Speaker, i kapab ogmante partisipasyon nou pep an zeneral dan sa prosesis.

Mr Speaker, sa *Bill* pe osi adres prosedir ki merit ganny swiv si zanmen i arive ki Prezidan i bezwen kit son pozisyon, ou i nepli kapab desarz son fonksyon.

Sa pou mwan i enportan akoz i montre ki nou pe pran sa size o serye. Ler en pei napa son Prezidan, i kapab fer ki son pep i perdi direksyon. E sa i anmenn sanzman rapid dan stabilite, ki kapab anmenn plis friksyon ant diferan sekter dan la sosyete. Nou bezwen annan en Prezidan dan sa pozisyon, pou asire ki governans i kontinyen, e ki bann desizyon i ganny fer dan en fason ki reponn bezwen nou pep.

Sa lamannman alor i pou asire ki si sa i arive, sa pa pou deranz governans. I pou permet en kontinyasyon dan nou sistenm, e pe montre ki nou konpran lenportans en tel tranzisyon.

Mr Speaker, sanzman pou retir limitasyon lo aksyon kont ansyen Prezidan i osi en bon keksoz, akoz sa i montre ki okenn dimoun ki'n diriz nou pei i devret kapab rann kont e vin reponn devan Lalwa. I en keksoz fondamantal pou nou demokrasi, ki en *leader* pa zis annan pouvwar, me osi annan li en responsabilite.

Akoz toultan nou kontan dir napa personn ki *above* Lalwa. Sa i ed nou konpran ki okenn *leader* ki'n fer desizyon ki'n afekte lavi nou pep, i devret kapab reponn pou son aksyon, pe enport son pozisyon. Premyerman, sa dan li menm i anmenn latransparans e ogmant konfyans popilasyon dan nou governans. Dezyenmman, sa i anliny avek nou vizyon pou anmenn en demokrasi ki fer nou bann *leader* valoriz la verite ek responsabilite.

Pou konklir, Mr Speaker, sa *Bill* pe ozordi montre Seselwa nou volonte pou nou fer sa ki bon pou Lepep Seselwa, par ranforsi bonn governans, promouvwar responsabilite, latransparans e lefikasite. Mon pou donn mon sipor pou sa *Bill*, e mon ankouraz tou manm pou fer menm. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon war bann Manm en pe retisan pou lev lanmen. Eski mon'n mank okenn Manm, ki'n lev lanmen? Bon, Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mon ti a kontan klarifye lafason ki nou pe fer keksoz. Nou'n annan nou 2 size ki ti ganny anmennen par kote

US. E bomaten personn lo lot kote latab pa ti lev lanmen son bomaten, ou ti les pase. E *suddenly* apre midi ou ti reouver deba pou bann Manm lev lanmen.

So, eksplik nou si eski ou pe ferm ou lalis la bomaten, nou bann Manm i ava konnen. Me i lo rikord, sa Lasanble ki manner ou'n fer. So, nou pa kapab, nou, nou bezwen konnen ki manner ou pe *manage* keksoz. Akoz si ou dir nou oule tou Manm endike...

MR SPEAKER

Ok.

HON SEBASTIEN PILLAY

Endike ki zot oule koze la, *then* bann Manm ava lev zot lanmen. Me si ou pe dir ek nou poudir akoz nou ou pe kontiny deba *anyway* demen lo sa size. So, klarifye avek nou ki egzaktman ki ou oule nou fer la bomaten. Mersi.

MR SPEAKER

Mwan mon'n lev keston, mon'n dir i sanbleman bann Manm i retisan pou lev lanmen parey i arive souvan. Zot esper lezot kanmarad lev lanmen, e apre sa ki lev lanmen deor. So, sanmenm sa mon'n demande si i annan okenn Manm ki'n lev lanmen ki mon'n manke. E mon

konpran napa, donk si napa Manm ki'n lev lanmen mon pou... Onorab Pillay, ou oule adrese?

HON SEBASTIEN PILLAY

Savedir Mr Speaker, mon pou dernyen Manm ki pou koze la?

MR SPEAKER

Non. Mon pa ankor frenmen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Be sanmenm problem, ou pa kapab dir nou ki ou pe fer egzaktman...

MR SPEAKER

Onorab! Si ou'n pare... Si ou'n pare pou adrese, adrese. Adrese silvouple. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Savedir mwan dernyen Manm pou koze la?

(comments off-mic)

MR SPEAKER

Onorab Pillay, ou annan laparol. *Order!* Onorab Pillay ou annan laparol.

HON SEBASTIEN PILLAY

Hahaha... Mersi Mr Speaker. Ou konnen la deor la piblik pe swiv zot, i pe war ki kalite sityasyon nou pei i ladan. Sa sityasyon ki nou ladan. E ler

mon tann Onorab Arissol pe koz *motorcade* Sanmdi, sel keksoz ki mon kapab dir i ti pe kasyet sitan per ler in war...

MR SPEAKER

Onorab Pillay.

(comments off-mic)

MR SPEAKER

Order! Onorab Pillay, mon'n donn ou laparol pou koz lo *Bill*. Silvouple prosede si ou pou koz lo *Bill*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou konnen pa bezwen pran lakoler, si nou, nou'n kapab blok semen Sanmdi. Pa pran lakoler ek nou, *ok*? Zot in vin prezant en...

MR SPEAKER

Wi, Onorab kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou'n prezant en Prozedlwa devan Lasanble ki swadizan sa i sipoze reponn bann legzizans Konstitisyonnèl ki zot, zot in anmennen. Ki legzizans Konstitisyonnèl zot pe reponn ek sa Prozedlwa? Lèkel egzaktèman? Mon'n tann en bann diskisyon lo aparaman nou bezwen donn letan Prezidan pou li sorti dan lofis.

Look, i pa mwan ki ti dir dan miting piblik Anse Etoile ki li det ki rezilta eleksyon i anonse i pou ale. La i vini, son Vis-Prezidan tou kagou, kagou vini vin dir ek nou koumsa poudir...

(comments off-mic)

MR SPEAKER

Sorry. Onorab, mon'n dir ou deza silvouple ou bezwen respekte bann zofisye ki vin dan sa Lasanble. E ou remark lo Vis-Prezidan i *out of order*, e i mank respe. Silvouple, kontinyen san sa kalite parol. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Nou'n war zot vin dan Lasanble aparaman, aparaman pou zot vin fer sanzman Konstitisyonnèl ki neser ganny fer pou fer keksoz fer pli byen. E dapre zot, zot pe onor manifesto *LDS*. Me Seselwa i konnen la deor poudir an sa ki konsern manifesto *LDS*, zot pa'n fer naryen pou sa pep depi ki zot in ganny elekte.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Naryen zot pa'n fer. Sel keksoz ki zot in fer se ki zot in *travel over 50* ekek fwa dan lannen.

Zot bann Minis, pa kapab vin dan Lasanble pou reponn kestyon akoz zot bezwen *travel*.

Lasanble i bezwen travay otour *schedule* zot bann Minis, e Gouvernman par egzanp pe *run lo remote control* akoz toulezour i annan en problemm. E zot, zot pe *fight a fight* se sa sityasyon ki annan dan nou pei.

E ler i vini i vin dir ek nou koumsa poudir, get zot premye largiman pou fer keksoz pli byen, me sa boug in ganny elekte lo en Konstitisyon ki'n anmenn li o pouvwar avek en mazorite, *suddenly* i santi i bezwen sanz sa? Pou ki rezon ki i bezwen sanz sa? *What is the reason* ki i bezwen sanz en keksoz ki'n marse ki'n anmenn li o pouvwar san okenn problemm.

Onorab Bastienne fek dir pou dir tranzisyon ant Prezidan Faure avek li ti pas dan en fason profesyonnel. Ki li rezon ki i bezwen par egzanp al reste dan lofis ankor 1 mwan - ankor 1 mwan apre eleksyon? *What is the point?* Li i ti dir avan soley leve i pou ale, i lo rikord mon ti a kontan bann dimoun rod sa *video* zwe. Be ale!

Ou perdi eleksyon ou ale parey tou dimoun in fer. Ou ale, parey Prezidan Faure ti fer ou ale. Ki ou le reste ankor 1 mwan dan lofis ou? Ki bout *transition*

ki ou oule fer? konmsi sa boug ki'n ganny elekte i pou asize kot li pou esper ou fini fer ou preparasyon prepare? Kwa ki ou anvi kasyet anler *State House* ki ou anvi nou pa konnen? Kwa ki ou anvi kasyet, ki ou anvi brile *State House* ki nou pa konnen ki ou pa anvi nou konnen?

Se sa nou problemm ki nou annan Sesel. Nou problemm i se ki nou annan en Gouvernman kanmaron!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E get ki mannyer zot fer keksoz dan en fason visye Mr Speaker. Zot vini zot glis sa pti lapo bannann ki dir ou kapab anmenn *case* kont en Prezidan koman i sorti dan lofis. Be se tou ki zot annan ladan? Mwan mon kapab met lo rikord Mr Speaker, Onorab Cosgrow i mon temwen e Onorab Henrie i temwen, ki Komisyon Eleksyon pa ti konnen poudir lamannman lo dat eleksyon pe vini! I osi i dir in tande lo televizyon.

Alors, si i en lamannman ki ti pe ganny prepare anmenn tou dimoun ansanm. Akoz pa ti ganny diskite avek Mr Lucas? Ou konnen akoz pa'n ganny diskite avek Mr Lucas? Akoz i

paret ki Mr Lucas i anvi *LDS* ganny eleksyon.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab, silvouple, silvouple ou parol i ensinye en motif ki pa prop ver *Chairman* Komisyon Eleksyon. I pa in *order*, silvouple evite.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mon pou fer plis ki sa. Mon pou *retract* mon parol. Me selman mon *remind* ou Mr Speaker, mon *remind* Vis-Prezidan, mon *reminds* tou sa bann Manm lot kote latab e ou ki ti *Leader LDS* tou sa letan ki ler zot ti dir menm parol lo Mr Gappy dan Lasanble, sa osi ti fer en sinyasyon ki pa devret fer.

(comments off-mic)

HON SEBASTIEN PILLAY

Zot, zot krwar sa ki zot dir la dimoun pa rikorde, dimoun pa note, dimoun pa anmase sa ki zot dir. E ler zot vin dan Lasanble avek en propozisyon lamannman lo son merit, lo son merit ki swadizan pou fer donn li en fiks rezilta eleksyon, aköz zot pa dir nou ki vre kalkil ki'n ganny fer? Si nou regard sa dat fiks, kan i sipoze tonbe? I pa

tonbe le 28, i pa tonm le 27 non? I tonm le 21 oubyen le 22 avan.

I bezwen tonm par deryer, aköz si ou kalkil dapre ler eleksyon depi ler i ti *swear in*. Li get sa ki enteresan li i pou fer son *full* 5 an e plis. Li i le fer *full* 5 an e plis li. Tou dimoun a bezwen esper li sa msye ler i pare pou li sorti. Mon pa konnen si i ankor lo vakans an deor pei pou le moman, me li koumsa ki i oule fer li.

Mr Speaker, mwan mon krwar poudir in ariv en moman dan sa pei pou nou tou dir sa ki nou anvi dir e sa ki nou pepanse. Mwan mon vwar ki poudir *LDS* i le vol sa eleksyon.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E sa i zis en lesey pou manipil sa sityasyon ki mannyer i ete ozordi. Premye keksoz ki nou note dan sa bann lamannman ki zot pe sey fer la, se en fason pou zot sey fer dimoun konfiz dimoun lo sa ki pe pase, fer dimoun bliye tou sa ki pe arive dan pei.

Me dimoun in *remind* zot li. Sanmdi dimoun in *remind* zot, ki malgre pandan en lazournen antye dimoun in pase dan loto. Malgre pandan en lazournen antye sa bann

dimoun in reste *still* ek sa lafatig pou fer sir poudir zot lans en mesaz avek Prezidan Ramkalawan ek son Gouvernman, ki in ler pou li *pack and go!*

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

In ler pou li *pack and go*. Ou konnen akoz sa pe arive Mr Speaker, akoz son Gouvernman pe nepli debout akote son zabitan pou defann son zabitan. Si ou war en Minis i fer prononsman dan Lasanble ki pou annan en proze *condominium* anler, proze lakaz anler Mont Plaisir Praslin, apre vire sanz son *tune*, tir proze laba anler fer desann. Met en lekspektasyon dan sa bann dimoun, e *MNA* sa bann dimoun pa defann zot dan Lasanble. Mr Speaker, nou annan en problem dan nou pei.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Si ou war larivyer Les Mamelles i ranpli avek polisyon, Gouvernman pa konnen ki'n arive i dir ou anba i polye me anler pa polye dan konferans lapres, nou annan en problem

dan nou pei. E person pa pe defann dimoun.

Me sa ki enteresan sa bann zabitan in met konfyans dan bann reprezantan *LDS*, pou defann zot lentere. E sa bann reprezantan *LDS* pa pe fer naryen pou defann zot lentere, pa pe kapab defann zot lentere. Mwan konnen ki mon krwar mwan? Mon komans krwar pou dir akoz, (le 22 Septanm Onorab Cosgrow?) Sa i kwensid avek laniverser nou Kandida Prezidansyel ki i konnen pe al bat li dan eleksyon i pa oule mete eleksyon sa ler.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

In ariv en staz Mr Speaker, kot sa boug i anvoy, sa msye i anvoy en *press communiqué* alokasyon Lazournen Demokrasi akoz sa lazournen *SBC* pa kapab pase.

Konmsi ki nou problem? Selman li sa msye mon bezwen dir koumsa, li Mr Ramkalawan ler i ti 15 lo 10 si ti pas Prezidan aswar, landmen ti pas li. Tou kou i ti ganny enn a lot, enn a lot. Pou zot ti ok sa bann gran demokrat la anndan zot. Ozordi bann gran demokrat in vin bann pli gran diktater dan sa pei. Mon pa ganny en konpran zot mwan.

E zot a vin dir ek nou sa lamannman Konstitisyonnèl i sipoze fer nou Konstitisyon pli byen, *come on!* Ou retourn avek pas baton par laport deryer, kan ou menm ou, la mon bezwen dir Mr Speaker, Vis-Prezidan koman en *MNA* i ti dir koumsa poudir ler ou'n ganny elekte koman Prezidan ou nepli kapab servi ou manda, ou Vis-Prezidan pa li ki'n ganny elekte. Alors i *caretaker* i al dan en eleksyon. La ozordi nou'n war rezon pou rezon medikal nou bezwen fer li koumsa.

Eski ou pe prepare pou ou pran pouvwar avek Mr Ramkalawan, si i ganny eleksyon? Mon pa krwar i pou gannyen - si i ganny eleksyon? I pas baton par laport deryer, se sa ki ou pe fer. Apre tou sa koze ankore enn fwa kan..ma..ron!

Nou omwen, nou ti pas baton par laport devan, nou ti vin devan dimoun. Zot bezwen rod en fason par deryer pou fer li, me *come on!* I mean *what is this?* Zot vin avek en Lamannman Konstitisyonnèl ki sitan enportan - sitan enportan selman ki nou pe fer nou pe *adjourn* dan milye lazournen pou zot al *State House*. E li i refer resepsyon *State House* pou dimoun aze ki i ti blanm Prezidan Rene pou fer; kanmaron!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Tou sa ki sa bann dimoun i dir zot vire zot fer lekotrèr, tou. San eksepsyon zot vire zot fer le..kon..trèr. E ler mon tann Vis-Prezidan koz ek mwan lo Komisyon Eleksyon, mon bezwen demann en kestyon fondamantal, *Eski* Komisyon eleksyon i endepandan? Oubyen i en lekstansyon *State House*?

Mwan koman en Komisyon Eleksyon mon'n tann anonse ki ou pe al met en dat fiks pou eleksyon, mon pa pou rod fason pou mwan fer sir poudir mon donn en lopinyon lo la? Ni vin devan lo medya pou li eksplike? Sete Vis-Prezidan ki'n bezwen eksplike ki sa dat eleksyon ki zot pe mete.

Konmsi i annan en konfizyon total lo lekel ki pe fer kwa. Lekel bann lazans ki pe fer kwa. Selman, selman dan *REGAR* lontan ou ti tann koz lo ki manner nou bann lenstitisyon i devret endepandan, lekel lenstitisyon ki endepandan. Lasanble Nasyonal i anba kontrol *State House*. Lamazorite lenstitisyon i anba kontrol *State House*.

La nou war zot pe komans lev lanmen pou zot koze.

Konmsi ki kalite lanbarasman zot ete koman en mazortite dan en Lasanble? Zot napa naryen pou dir zot bezwen esper mwan koze pou vin reponn mwan, pou vin koz lo sa ki mon pe dir. *Look*, mwan mon ava dir zot bann keksoz ki zot ti devret pe fer.

Par egzanp premye keksoz, enn, donn en logmantasyon bann dimoun aze lo zot Sekirite Sosyal, sa ti en keksoz enportan. Wi, be ou konnen akoz i lo la? Akoz sa Konstitisyon ki lala, sa Konstitisyon ki la, se bann dimoun aze ki'n donn nou. Se zot ki'n trimouse pou ki nou annan en pei. Ozordi ler in ler pou rekonpans zot ou pa rekonpans zot.

Dezyenmman, retourn sa laz Sekirite Sosyal 63 an. Sa bann pti keksoz zou kapab fer. Trwazyenmman, rann bann *teachers* zot bann *long service allowance*, rann bann profesyonnel zot *performance allowance*, sa i bann keksoz i ti ava enportan pou en Lasanble pe diskite bomaten.

Ler nou pe koz logmantasyon, mazin nou bann frer ki dan sekter prive ki pa pe kapab ganny logmantasyon. Rod fason koman Gouvernman pou siport sekter prive pou li kapab fer biznes, kre larises,

aret met presyon lo li pou li kapab donn son travayer en benefis.

Aret fer konpetisyon ek sekter prive. Ler ou war *PMC* i fer vini kanmiyon ki al ponp *sewage* lo flat, kan ou annan plizyer antreprenner ki pe fer li. Les sa bann boug devlope, les zot anploy Seselwa.

Vin kler dir nou lekel ki'n aste Assomption, ki zot pe fer laba. Vin kler vin dir nou lekel ki'n ganny *tender Ile Aurore*, aret koz lalang ek sa pep.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Non, ki zot fer zot? Zot vini bomaten dir ek nou koumsa poudir, zot konnen Prezidan i bezwen letan pou prepar li pou li sorti dan lofis, in bliye lekel ki ti envite. Mwan, mon dir ek tou dimoun ki pa'n ganny envite, sa boug pa'n anvi envit zot li. La in realize ki i bezwen zot, i pe rod tou fason pou li sey pas en dimyel lo sa vineg ki zot in bwar pandan sa dernyen 4 an. Se sa ki pe arive.

En lot keksoz ki enteresan Mr Speaker, sa ki nou bezwen demann nou lekor kote i sorti sa enn? Nou ganny dir ki poudir sa Vis-Prezidan, sa Vis-Prezidan ki pou pran lofis pou deservi sa manda dan en fason

ankadre? Be sa ki Konstitisyon pe dir ek nou la, enteresan sa, se ki demen i en kontinyasyon sa tiket ki sa 2 dimoun in ganny elekte lo la, en keksoz ki zot ti kont.

Zot ti anmenn plizyer Mosyon pou demann Prezidan Faure pou demisyonnen, akoz i ti vin Prezidan lo tiket Prezidan Michel. Me ozordi i ok pou en lot dimoun kontiny en tiket en lot Prezidan. Kanmaron!. Kan..ma..ron! *Everything* tou keksoz ki zot in promet Seselwa zot pou delivre lo la, zot pa pe kapab delivre.

Annefe napa en nouvo mezir ki zot in entrodwir ki diferan ek sa ki ti la avan. Zot koz lo problemm sosyal, *these are things* ki zot devret pe adrese, pa vin anmenn en lamannman Konstitisyonnell kan nou devret pe debat problemm Seselwa, sor Seselwa ozordi.

Zot koz lo striktir. *ASP, US* ki'n met an plas, *carer US* ki'n met an plas. *Social Housing US* ki'n met an plas. *Self-finance US* ki'n met an plas. Napa naryen ki zot, zot in kapab fer pou met an plas. Me ki zot fer zot vin ek en lamannman Konstitisyonnell poudir nou zot pe vin fer Konstitisyon pli byen. Non, zot pe rod fason pou zot vyol Konstitisyon. (Zot pa ti oule

koze taler, mwan ki pe koze. Silvouple les mwan koze.)

Mr Speaker, sa Lalwa i al ver en problemm fondamantal ki nou pei pe pas ladan. Se en kriz *leadership*; en kriz *leadership* kot nou annan nou en Gouvernman ki tro *busy* pe *enjoy* son lekor dan plas defann lentera sa pep ki'n met li la. E de zour an zour toulezour Seselwa pe dir li pe montre li.

E sa ki i bezwen fer li prezan li i bezwen sey *compensate*, sey re balanse. Sey rod fason pou pas en pe dimyel lo labous Seselwa pou sa vineg ki in fer nou bwar. Sa nou problemm ki nou annan dan sa pei. E *until* sa Gouvernman i ale, Sesel pa pou *ok*. Sesel pa pou kapab rebran son souf akoz nou dan en problemm en kriz !

Ozordi lamazorite dimoun i ava dir ou zot *call* bann biro, akoz napa *leadership* dan sa bann biro 4 er *knock off* fini, napa ankor - ou pa pou ganny person. Plizyer Seselwa i kapab ateste konbyen fwa zot in *call* serten biro pa ganny larepons.

Nou Sistenm Lasante pa koz lo la, akoz ler ou koz lo la ou vin *defensive* lakantite problemm ki nou pe rankontre. Tousala zot ti promet pou zot aranze lo en tiket ki zot pe vin fer pli byen dan eleksyon.

Sel keksoz ki zot in war dan zot mazorite, sel keksoz ki zot in war dan zot manifesto pou vin anmennen, se fer fason ki mannyer Prezidan pou reste ankor 1 mwan dan lofis apre ki i perdi eleksyon an 2025. Se sa ki ot pe anmennen la ozordi.

Zot annan en problemm avek zot. E nou bezwen koman en lopoziyon zis aksepte tou sa ki Gouvernman i anmennen, vin en bon lopoziyon, en bon lopoziyon ki tonm dakor ek Gouvernman lo tou keksoz. Me nou pa la pou defann Gouvernman, nou la pou defann lentere Seselwa ki la deor. Se sa nou bi.

Mr Speaker, Vis-Prezidan pa'n dir nou en keksoz. Pandan sa 1 mwan tranzisyon la, ki pouvwar sa Prezidan i annan ki la? Ki i kapab fer? In fini ganny bate li. Me ki i pe fer la anler si i napa pouvwar? Si li i pa kapab fer naryen... Mr Speaker, i paret ki i annan en lesanz ki pe arive la an menm tan mon tann Vis-Prezidan pe dir nou poudir se Prezidan Larepublik sa letan ki'n perdi eleksyon ki pou *run* pei.

Konmsi sey eksplik mwan sa. So, Prezidan ki'n perdi eleksyon ki pou *run* pei dan peryod tranzisyon? Oubyen Prezidan ki pe antre ki pou *run* pei dan pandan peryod tranzisyon? Lekel ki pou fer

kwa dan sa peryod tranzisyon? Ki pou son rol? Napa - i pa kler. I pa kler, ou ti devret dir nou eksplik nou eksplisitman ki mannyer sa pou pase.

En lot pwen an sa ki konsern sa bann *clause* tranzisyonnell par egzanp sa tranzisyon ki pe arive. En Minis Prensipal, *Principal Minister*. Mon konnen Minis Ferrari in toultan anvi vin Prezidan, i pa pou zanmen kapab vini. La i ava ganny en sans pou li kekfw *run* pei dan labsans *VP* avek Prezidan. Me mwan pa fye donn Minis Ferrari mon pei mwan, akoz sa disan i ankor dan son lekor. Mon ankor per, akoz mwan mon pa fye li.

E nou pe fer, akoz ou konnen zot pe zis Minis Derjacques ti deza dir sa lo en program. Li i krwar ki Gouvernman *SPPF* i fer tro bokou konsoliderasyon pouvwar. Me ki zot pe fer la zot? Pa konsolidasyon pouvwar? Ankor enn fwa kanmaron. Zot in dir en bann keksoz toultan e apre zot vire zot fer en lot konpletman diferan.

Nou, nou krwar poudir sa lamannman i en vyolasyon nou Konstitisyon. Akoz? Eleksyon Prezidansyel sa lannen i devret ganny fer baze lo modalite Konstitisyon parey i ete ozordi. Zot pa kapab vin sanz modalite

Konstitisyon e entrodwir en lot modalite.

Dezyenmman, Prezidan ti ganny elekte lo en baz Konstitisyonnèl ki i bezwen *vacate* pouwar apre ki in fer *swearing in*.

Zot pa kapab entrodwir en provizyon konstitisyonnèl pou fer ki i pou gard pouwar ankor 1 mwan dan plas sorti parey i ete konmela. Se sa ki nou pa dakor. E nou, nou ti a kontan konnen kan eski sa pou pran lefe? E si i aplik pou sa eleksyon ki pe vini Mr Speaker, mwan mon krwar Seselwa i bezwen desann dan semen dir ek sa boug *enough is enough* Mr Speaker!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Akoz se sa ki i pou sey fer. Se sa ki i anvi fer. Nou, nou war kot i pe vini avek son bann lentansyon ki li i annan. E sey eksplik nou tou zot bann terminoloji, zot bann konsèrn konstitisyonnèl nou pa war. Sa ki nou war i se ki oi ti dir dan en miting ki ou pou ale son landmen ki ou perdi eleksyon. La oule kontinyen pou ankor en 1 mwan, dir nou aköz.

E son rezon sete, i pa ti konnen ki pe vini. Be akfer ou anvi vin Prezidan si ou pa

konnen ki ou pe vin fer? Nou pei i bezwen pran li en keksoz serye. Mwan mon ti ekout li dan *interview* kot i ti dir poudir “ou konnen ou vini ou pa ni konnen ki pe pase”. Be ler ou debout koman Prezidan ou pe vin *aspire* pou *lead* en nasyon, ou pa vin ek ou konnen?

Sa ki pli *worse* i *still* i pa ankor konnen ki pe pase. Mr Speaker i annan en keksoz ki mon dir toultan pou reste sagrinan pou sa pep. E sa pep i devret konpran ki poudir toultan son lekspektasyon la, son lekspektasyon ki i annan ki i ti annan pa pou zanmen ganny zwenn par en Gouvernman LDS ek Prezidan Ramkalawan. I pa pou zanmen ganny zwenn.

Napa naryen ki’n sanze. Ou *still* pa ankor kapab al lo zil parey ou ti dir ou promet pou nou fer. Ou *still* pa kapab lapes obor zil parey zot ti promet pou fer. Oli? Naryen zot pa’n kapab sanze e ler ou vin ek sa lamannman pou ou dir ek mwan poudir ou pe fer keksoz pli byen Mr Speaker, mon pa war naryen ki byen ladan.

Sa ki mon war i se ki ou le konsolid pouwar ; oule rod en fason pou ou vyol Konstitisyon e vol sa eleksyon. E mwan mon pa dakor avek sa. E nou, nou pa

pou *stand* nou pa dakor avek sa.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

I oule fer son lamannman, nou napa mazorite pou anpes li, *fine*, fer son lamannman. Me i pa ava aplik pou sa eleksyon 2025 ki pe vini. E ler nou, nou pran mazorite sa Lasanble an 2025, nou a retourn sa Konstitisyon parey i devret ete. E tou dimoun i ava par egal parey i devret ete Mr Speaker.

Lasanble Nasyon pa kapab reste kontinyen reste koman en *rubber stamp* pou sa Gouvernman Mr Speaker. I pa kapab kontinyen. Nou la pou nou defann sa Konstitisyon. Nou ti *swear* en *oath* pou *protect and defend* sa Konstitisyon.

Nou pa pe protez e defann li par entrodwir en provizyon ki sanz konponan sa Konstitisyon; ki *borderline* konstitisyonnell dan lafason ki son lespri i ganny enterprete Mr Speaker. Lontan get zot Ankour. Onorab Georges ou konpran byen sa mo ou Mr Speaker, "*The Spirit of the Constitution*", ekout zot lontan. Me la *the spirit of Constitution* kwa in mor? Enkrwayab Mr Speaker, enkrwayab!

E nou, nou parti pou sa virifikasyon ki nou'n gannyen, sa ta maltrete an take ki nou'n gannyen pou bann sanzman ki nou ti fer get ozordi lekel ki pe fer sanzman, par laport deryer.

Get ozordi swadizan bann gran demokrat ki mannyer pe vyol nou Konstitisyon atraver bann lamannman, ki pa ni menm ganny diskite ek bann lotorite konsernen, akoz zisteman zot anvi kontrol proses eleksyon. Se sa ki zot pe fer.

Nou konnen par egzantp tou sa ki pe arive i al anliny avek sa nouvo diskisyon, pou donn bann pti parti politik 2 poursan en syez eksetera, nou konnen sa nou. Akoz zot pe fer sa? Akoz sa diskisyon in ariv lo latav? Se akoz zot pe kre divizyon, zot oule kre divizyon parmi lopoziyon zot konnen zot letan dan Gouvernman in fini. E sel fason pou zot gard pouvwar se pou zot diviz Lopoziyon.

Mr Speaker, mwan koman en siporter *United Seychelles* e ansanm avek mon *Caucus* mon pou met en keksoz lo rikord avek Seselwa. Le sel fason ki *LDS* in ganny pouvwar se par divizyon dan *United Seychelles* ki zanmen pou annan ankor.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Premye divizyon 2015, dezyenm divizyon an 2020. E si zot krwar pou annan divizyon 2025, zot tat zot delo en? E mon pa krwar, akoz sa ki pou arive 2025 sel keksoz ki nou kler lo la se ki *US* pou antre *State House* e ki Patrick Herminie pou vin prosen Prezidan Sesel, sa i kler sa!

Mr Speaker, mon ti pran laparol ler personn pa ti oule koze. E mon santi li poudir mon les mon drwa e mon responsabilite pou edik sa pep akoz bann Manm lo kote mazoriter pa ti oule koze pou defann zot prop largiman, zot prop Lalwa ki zot in anmenn dan Lasanble.

E mon'n vin la pou mwan fer sa ki neser ganny fer. Savedir eksplik Seselwa kwa egzaktaman ki pe arive. E si nou kontinyen dan sa semen ki nou pe ale avek sa Gouvernman, Sesel pou nepli pou Seselwa 2025. Akoz sa bann menm dimoun ki ti pres ki ou premye dan ou pei ozordi pe donn ou pei *every Tom, Dick and Harry* ki annan en valiz ki kapab ed zot rebran pouvwar. Se sa ki pe arive dan nou pei Mr Speaker.

E nou, nou bezwen konsyan sa bann keksoz. Nou bezwen veye sa bann keksoz,

akoz sa pei i pa pou *LDS*, sa pei i pa pou *US*. Sa pei i pou Seselwa.

E mwan Mr Speaker, mon rekonforte ler nou'n vwar sa kantite zenn ki'n partisip dan nou *motorcade* Sanmdi avek sa lazwa ki sa bann zenn in partisipe i montre nou poudir laznes i deryer *United Seychelles* ozordi dan sa pei!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E laznes i konvenki ki le sel opsyon pou Sesel se *United Seychelles* Mr Speaker!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E nou, nou pa pou aret lager, nou pa pou aret debout a kote Seselwa pa parey zot in fer. Promet Seselwa tou keksoz apre pa donn li naryen. Mon pa pou al lo sa sakouy pye eksetera. Akoz sa tou dimoun in fini konpran ki'n arive. Pye in sakouye me selman i ankor dan avyon dan *first class* partou, partou dan lemn. Sa problem ki nou annan Mr Speaker.

Mr Speaker, taler i paret poudir ou kote latap pa ti oule koze, la zot pas zot letan pou enteronp mwan ler mon pe

koze, *ok?* I montre ou ki degre nou'n arive dan sa Lasanble Nasyonal. Kalkil ou avek 10, nou pe fer sa travay ki la. Me Seselwa mazine ki si nou ki ti annan mazorite kote sa pei ti pou ete ozordi la.

Sa lamannman konstitisyonnèl Mr Speaker, i reprezantatif i montre nou en Gouvernman ki'n fatige, en Gouvernman ki pa kapab dirize en Gouvernman ki oule sey anbet sa pep ankor enn fwa avek bann keksoz ki pa fer sans.

Vin fer nou krwar ki ou pe tir term ki kantite letan ou kapab anmenn en *case* kont Prezidan i en pti keksoz sa. Sa pa li ki relevan la, sa ki relevan se lefe ki ou pe rod fason pou konsolid pouvwar dan leta parey i ete ozordi. E sa nou, nou pa pou dakor avek.

Sa ki ou pe fer, se ki ou pe sanz *goal post* baz konstitisyonnèl ki zot, zot in ganny elekte lo la. Ki zot, zot in vin o pouvwar lo la pou zot kapab gard pouvwar ankor Mr Speaker. E nou, nou pa pou lese sa Mr Speaker.

Zot kapab dir mwan poudir mon'n koz lo tou keksoz mon pa'n le koz lo Lalwa, mon pa'n koz ase lo Lalwa. Mr Speaker, en Konstitisyon i al lo merit, i merit lo sa ki konsern lentere sa

pep, lespwar sa pep, laspirasyon sa pep.

E mwan mon kosyon okenn dimoun ki krwar poudir ki nou dan sa kote latab nou pou zis debout, nou pou zis dormi, nou pou zis ploye nou pou les zot fer nenport kwa avek Seselwa. Sa pa pou arive Mr Speaker!

I pa pou arive!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Alors, Mr Speaker mon pou termin lo sa note. Parol ki Prezidan Larepublik ti servi dan *meeting* piblik Anse Etoile. I ti dir ki ler kok sante i pou ale li. Alors, mon demann avek Vis-Prezidan pou pas li nou mesaz. Onor parol ki ou koz avek sa pep. Koz laverite avek nou aret zis dir nenport kwa kot apre ler nou kestyonn ou, oule blanm nou, oule viktimiz nou ou anpes nou koze. Aret fer nenport *statement* ki ou pa kapab *substantiate*. Me mon konnen sa i tro bokou pou demande Mr Speaker, tro bokou. Alors, sel opsyon Mr Speaker, ki nou annan Seselwa. Sel opsyon napa lot, sel opsyon vot en Gouvernman *United Seychelles* 2025.

Vot Patrick Herminie koman Prezidan Sesel 2025.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

Se sa ki Seselwa i bezwen fer, akoz *at least - at least* nou a ganny en dimoun; nou a ganny en personnalite, nou a ganny administrater pou dres sa ladministrasyon e fer sa pei marse Mr Speaker. Akoz Seselwa la deor pe soufer, pe ganny afekte.

E la lo sa note Mr Speaker, mon oule dir ek bann dimoun aze ozordi i pou envit zot *State House*, apre ki in rod tou leskiz ki i pa kapab donn zot en pti keksoz an plis. Apre... i ti konnen li e i ti kontan anmenn zot *State House*. I ti dir zot al pran kado, zot pran bwat biskwi, nou a gete la ki i pou donn zot li.

E i enteresan Mr Speaker, ou'n dir nou ou osi pou ale nou swet zot bonn fet ozordi. Me 2025 se Seselwa ki pou fete ler i met zot deor. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Bon. Mersi Onorab. Nou ava pran poz la. Apre *break* mon pou apel bann dimoun ki'n lev

lanmen. Selman mon pou osi envit bann Manm ki anvi entervenir pou lev lanmen osi, akoz mon pa tro satisfè avek sa zafer zis tou dimoun esper lo dernyen moman. Mersi. Nou a pran poz, nou a rebran 11 er 15.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon. Mon pou demann bann Manm ki pou entervenir pou lev zot lanmen silvouple. Mon pa satisfè avek sa zafer espere, les dimoun koze. Silvouple lev zot lanmen akoz mon kapab ferm lalis nenport ler. Onorab Naidu ou deza lo lalis. Onorab Henrie, en moman tenir lanmenm pti moman silvouple.

Onorab Lemiel mon'n note, wi. Tre byen mon'n gannyen. Mon'n gannyen onorab Cosgrow, mersi wi, Spiro osi, Vidot, Gabriel, mersi. Finalman tou dimoun. *Ok*, mon pou fer otan ki posibil pou balans le 2 kote. Koumsa pa tou Manm en kote ki koze en sel fwa.

Apre osi mon pe al demann bann Manm ki'n pran labitid kri atraver lasal pou arete silvouple. En lavertisman. Mersi. Bon, nou a kontinyen avek deba. Onorab Naidu, ou annan laparol premye.

HON SATHYA NAIDU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour VP avek ou delegasyon e tou koleg Onorab. An relasyon avek 11enm lamannman ki pe ganny prezante in tous en konponan kler dan nou manifesto. E nou manifesto ou konnen parfwa, serten i koz lo nou manifesto e zot dir kwa ki nou'n akonpli. Me mon swe i se ki tou nou bann siporter pep Seselwa an antye i pas lo nou manifesto.

E si ou war enn nou pli gran lakonplisman se *the COVID-19 recovery*. E gras a Gouvernman LDS nou'n nobou kapab fer sa avek sa lopoziyon ki ti oule reste o pouvwar apre 43 an, mon krwar pa si ti en posibilite. Akoz avek sa kalite *leadership* ki zot, zot in demontre pandan 43 an nou'n erit en kantite problemn.

En kantite problemn ki nou pa pou kapab rezourd dan premye 5 an. E wi nou pou vin rod en lot 5 an, e Lepep Seselwa pou met konfyans dan LDS, akoz se nou ki meyer opsyon pou Sesel. Se nou ki pou anmenn Sesel pli lwen.

Nou pou tir Sesel dan sa trou ki i trouv li ladan. Nou ti devret lwen koman en pei. Ler mon regard sa bann devlopman ki nou Gouvernman pe fer sa ti kapab ganny fer lontan. Par

legzanp Semen Kato St Louis, bon nouvel i lo *tender*.

35 an, dimoun in demande, 10 an Onorab Arissol in lager. Avan sa Onorab Ramkalawan ti lager ozordi i Prezidan, e i en tre bon nouvel.

Ou war sa ladministrasyon i debourye. E nou annan en lopoziyon ki tant pou koz lo vwayaz Prezidan. Zot pa ti pe koz lo *Bill* Mr Speaker, me se zot ki'n al lo diferan size i enportan pou klarifye.

Ler Mr Prezidan ti al Lasin, eski nou pa'n tann bann lanons? Pou dir i annan bann le neserer ki pou ganny fer lo kote touris, lo kote lozman. Be Onorab lo lot kote mon pa war li, (ar i pe rantre.)

Me li in la 12 an sote koman Manm Proporsyonnel, i pa'n ganny elekte selman i pe vin koz lo nou Prezidan, ki ler i ti *Leader* Lopoziyon ki kalite *Leader* Lopoziyon eski nou ti annan? Mon poz sa kestyon avek Lepep Seselwa pou fer zot analiz an sa ki konsern bann propozisyon ki Onorab LOTO in anmenn vizavi sa Mosyon.

En dat fiks sa i bi prensipal enn bann laspe prensipal sa Prozedlwa, i fer sir ki nou annan klarite, dimoun pa bezwen fye lo radyo banbou pou konnen kwa ki dat

eleksyon pou ganny fer. Ouswa ki sa Prezidan ki la o pouvwar ki annan sa pouvwar, se li ki pou tat delo kan fodre dapre li baze lo lopinyon piblik.

Ler ou annan en dat fiks i fer sir ki i annan stabilite politik. An menm tan an relasyon avek sa propozisyon sa dat fiks, mwan mon rapel depi 2011 *SNP* ti pe sey pouse. E ane an 2011 *SNP* ti'n pran sa koman en parti politik ti'n pran sa desizyon pou *boycott* eleksyon. E ti annan 35 po fler dan Lasanble.

Ti annan 35 po fler, e ki ti'n arive? Lepep Seselwa in dir nou'n ganny ase 2016 e 15 lo 10 in antre. E ozordi nou ki parti mazoriter absolli mazoriter lo nou kote. E wi, avek sa mazorite ki nou annan, nou pou dikte ki bor nou pei i devret arive.

E atraver en dat fiks, nou pe promouvwar en prensip fondamantal la demokrasie, kot tou bann kandida ki pe aspire pou debout dan lefitir zot pou konnen ki kantite travay zot, zot pou bezwen fer si zot oule tir li. Me dapre zot, lafason ki zot pe fer politik zot oule tir sa msye ki'n dedye son lavi pou pros 35 pou ariv kot i arive? Mon krwar pa.

Parfwa dan listwar en pei, en pep ou konnen tou keksoz i ariv pou en rezon. Si Prezidan

Ramkalawan in antre dan sa sapit nou listwar, in antre a en bon moman, pou li avek son lekip lo kote *Cabinet* e sa *Caucus* sov Sesel e anmenn li kot fodre.

Ler nou pe koz lo sa laspe ki relye avek sa provizyon ki konsern Lasanble Eleksyon... eleksyon ki ganny fer pou Lasanble Nasyonal e Prezidan i ganny fer an menm tan. Sa i en bon keksoz. Sa Gouvernman i pe realize poudir nou bezwen servi nou resours finansyel pli byen, nou bezwen pli efikas.

Nou pa pou kapab fer 2 eleksyon, e nou war nou pe depans R30 milyon. Alors, byensir ler ou fer 2 eleksyon lo en laspe finansyel i byen, en dimoun a desann 1 fwa pou li pran son desizyon. E an menm tan, mon krwar nou pep i annan sa matirite pou kapab pran en desizyon lo kote Lasanble Nasyonal e lo kote Prezidansyel parey zot ti fer 2020.

E sa promes manifesto ki nou pe koz lo la, manifesto i en kontra 5 an avek Lepep Seselwa. Nou, nou met bann keksoz ki fer sans dan nou manifesto. Ler nou pe fer politik nou pa fer politik ek *rice cooker*, ek televizyon ek bann lezot faver...

(comments off-mic)

MR SPEAKER

Onorab Larue, ou'n tann mwan dir aret enteronp Lasanble? Mersi. Onorab Naidu, kontinyen.

HON SATHYA NAIDU

Zisteman Mr Speaker, mon ti pe koz lo bann laspe ki vin an zwe lo kote Lopozisyon an sa ki konsern zot fason fer politik. Sa i bann fason zot servi *vulnerability* sa endividi pou zot lavantaz. E i mal pou fer politik koumsa.

Politik i devret ganny fer lo lekel ki annan pli meyer Polisi pou Sesel. Politik i devret ganny fer kot nou pe avans bann propozisyon ki valab, konstriktiv ki kapab ed Sesel al pli lwen. *LDS* pe travay dir, *there is room for improvement*. Si nou ti annan en Lopozisyon ki ti serye, zot ti pou idantifye sa bout kot nou kapab fer pli byen, anmenn bann propozisyon konstriktiv pou nou kapab fer en bon travay pou Lepep Seselwa.

Onorab osi pa tro bokou letan pase ti'n vwayaze, i ti annan son lenportans. E annefe Onorab Loizeau ek Mr Speaker osi ti dan menm delegasyon. E i ti annan en kourt i ti annan en fren. E ler Prezidan i vwayaze i

vin en problem pou zot? E zot fer sa vin koman en pwen politik, e zot al lo la. Manrman! La zot in ganny en pwen politik.

Dezyenm pwen politik zot koz lo pansyon. Pansyon kot Fon Pansyon in arive *the damage is irreversible* akoz zot in mal fer. E nou, nou bezwen fer monte laz, e nou'n demontre poudir ki lo en baz mondyal *there's the trend*. Alors, ki zot pou dir non, non. Non nou pou bezwen *reverse*. E ki lemonn eski sa bann dimoun pe viv lo la? Mon oule konnen.

E ou konnen i annan en risk ki sa ki zot, zot annan ozordi zot pe tap zot lanmen lo latab poudir zot in fer en gran *motorcade, ok*. Me sa ki arive dan bwat vote ki konte. Sa ki arive dan bwat vote ki konte, e nou, nou konnen poudir ki lafason ki zot, zot pe fer politik.

Lot zafer trezyenm mwan, Trezyenm mwan plen travay pa travay ou pou ganny plen. Get sa bann Polisi ki zot, zot annan. Annefe tit zot manifesto mon pa ni rapel. *That's how loose...*

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Naidu, mon envit ou retourn ankor lo *Bill please*.

HON SATHYA NAIDU

Ok. Ok, Mr Speaker. Selman Onorab Pillay ki'n ouver sa laport.

MR SPEAKER

Mon konpran.

HON SATHYA NAIDU

Mwan mon ti pe prepar mwan pou vin koz lo *Bill*. Kantmenm mon pa ganny en saler R64 mil sote tou bann *perks*. Selman li i vin koz lo *perks* Minis. *Look at what you are receiving* apre koze. Si zot pa oule koz lo vwayaz Prezidan ou *Caucus* antye pa devret pe vwayaze.

Mr Speaker, i annan sa lot laspe ki al ler en Prezidan i o pouvwar e demisyonnen. Me si ou konnen ou pe vin oule pran sa responsabilite, konnen poudir ki i en gran responsabilite kot ou pe diriz en pei. E dan konteks nou pei, nou Prezidan sa travay imans ki i pe fer i donn mwan tou kouraz pou mwan fer mon bout pou mon pei osi, koman en Manm Lasanble.

Me mon fyer lo kote sa *Caucus*, lo kote Gouvernman. Premye fwa mon kapab dir *we are Government MNAs* ki donn tou zot kouraz dan zot letan. Dan zot letan, ler ou regard dan bann rikord personnel, sa kantite byen ki zot in akimile, kantite faver ki zot in fer,

lafason ki zot in abiz zot pouvwar, mwan mon fyer ki lo kote sa latab nou deservi nou rol avek lentegrite. Se sa ki ti pe manke lontan.

E se pourtan pou sa rezon ki pep Seselwa in donn nou sa responsabilite. E Ler ou pe vin deservi sa responsabilite koman Prezidan ou kapab zis demisyonnen. Ou pe mank respe pou pep Seselwa an sa ki konsern desizyon ki zot, zot in pran pou donn ou. E i annan osi lezot kandida ki'n partisipe kot zot in met en kantite lenerzi dan zot bann konpanyan respektif.

E alors, pou ou debout gannyen, demisyonnen lo en baz ki pa fer sans. I fer ki ou pe souzestim nou la demokrasi, alors i en bon propozisyon. Lot laspe mon konnen ki mon koleg Onorab Flory Larue in debat en kantite lo la. E mon konnen i ti'n met zefor an sa ki konsern *the immunity* pou Prezidan. E sa letan, lekel ki ti lo lot kote lo kote Gouvernman ki ti opoz sa *Bill*?

I ti kler ki poudir ki ozordi nou annan en Prezidan ki konfidan dan tou son bann aksyon ki li i pe pran i dan lentere pep Seselwa. E ler i pou kit pouvwar, i pou kit pouvwar kot i ganny trete parey nenport ki dimoun, kot ou annan en

periyod preskri pou anmenn en ka sivil e lo kote kriminel i pa devret annan okenn *prescribed period*.

Me ler ou pe regard Lartik 59 nou Konstitisyon, i fer ki i ti annan sa laspe kot sa Prezidan i ti kapab fer sa ki i oule fer *and get a way* with it. E listwar i montre ki nou'n annan bann Prezidan. E alors nou, nou bezwen fer sir ki nou pe respe *rule of law* kot nou annan en Prezidan ler i pe kit son pouvwar. E si i konnen in fer kek keksoz mal, *he will be taken to task*.

E se sa ki sa provizyon legal pe promouvwar. E alors ozordi i pou annan en Prezidan Elekte par pep Seselwa atraver bwat vote, in pran en desizyon koumsa, i montre ou poudir ki tou desizyon ki sa Prezidan pe pran an sa ki konsern ansanm avek son lekip i dan lentere pep Seselwa.

Ou konnen Mr Speaker, en ta in ganny dir lo Komisyon Eleksyon, i mal pou pran non en dimoun, sali son repitasyon e ou pa ni pe donn li en drwa pou li reponn. *Unless* zot egzers zot drwa pou reponn. Me istorikman ler nou regard Komisyon Eleksyon, mon rapel an 2011, *SNP* ti'n *boycott* akoz laplenn pa ti egal. Laplenn pa ti egal, e atraver *boycott* kot nou'n

antre dan reform elektoral nou'n sanz *Political Parties Act*, nou'n sanz *Elections Act* nou'n anmenn bann sanzman pozitiv pou fer sir ki nou lademokrasi i bouz de lavan.

E sa letan ti annan en msye ki ti la koman Komisyoner. E an menm tan i ti annan en batay pou *online voters register* pou nou ganny *electronic copy*. Ti en batay pou anpes zabitan Perseverance vot 2 fwa. Ti annan en kantite batay ki *SNP* avek bann lezot parti politik sa letan ti fer, apre in transformen pou vin *LDS* pou met sa laplenn kot ou kapab dir nou annan en demokrasi vibran.

Ozordi mon kontan i annan en kantite ki pe ouver. Selman zot osi vin devan avek bann propozisyon ki fer sans, ki ed sa pep pou bouz de lavan. E pou le moman, sa parti ki pe fer tousala se *LDS*. Se nou ki sa opsyon pou Sesel, pou nou ariv pli lwen.

E parey mon'n dir pa tou keksoz ki parfe anba nou. Me nou pe donn tou nou kouraz dan nou bann diskisyon ki nou gannyen dan lentere nou bann zabitan. Nou annan nou zabitan a ker, nou annan Lepep Seselwa a ker. Nou pa parey zot. E parfwa ou konnen dimoun i demande ki kalite relasyon ou

annan an sa ki konsern Lopozisyon an deor Lasanble? E mwan mon dir zot mwan mon pa vremen enterakte avek zot. Konnen akoz mon pa fer?

Akoz sa i mon prensip, mon bezwen eksplik sa avek dimoun, akoz zot in elekte mwan zot bezwen konnen lekel ki zot in elekte, mon a profite poudir ki sa i pa mon prensip pou mwan. Akoz zot annan bann move lentansyon ver mwan koman en *MNA*.

Sa in ganny demontre dan letan konpany kot zot in ensilte mwan, napa keksoz ki zot pa ti'n dir. E ler nou ti anmenn en *Bill* lo *hate speech* e lezot e lezot ankor, mwan mon'n sibir sa mwan dan mon kwen byen trankil. E ler nou war largiman ki zot ti bouze, lo sa Prozedlwa enportan kot nou e demann Lepep Seselwa pou vin en pe pli matir, pou vin en pe pli toleran pou konnen ki mannyer pou kominike, pou konnen ki mannyer pou itiliz sa *droit de d'expression*, sa kalite largiman ki sa Lopozisyon fay ti fer i montre nou akoz zot annan zis 10 syez dan Lasanble Nasyonal.

(APPLAUSE)

HON SATHYA NAIDU

E 2025 silvouple mon pledwari se fer politik lo bann keksoz ki

enportan pou Lepep Seselwa. Aret fer bann politik ki mal, silvouple o fon zot leker zot lespri reflesir demande. Eski sa ki zot pe fer i byen?

Ler zot dormi aswar zot dormi byen zot lafason ki zot pe fer zot politik? Kot zot pe servi lespri serten group dimoun ki en pe feb pou manipil zot lespri, pou pa fer bann fo propagann ki ekstrenm. *Is this the kind of politics we need in this country? I think not.* Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon, mon'n konte mon annan 22 Manm lo lalis. Alor, mon pou bezwen fer en limit letan. Mon pe met 15 minit, pou bann Manm ki e entervenir prezan. Onorab Hoareau, ou annan laparol.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek tou bann envite kot nou Lasanble. E osi tou bann dimoun ki pe ekout nou. Mr Speaker, letan mon'n ekout *Leader* Lopozisyon pe koze dan en pti moman pase, mon demann mon lekor si son zorey i ekoute ki son labous pe dir.

Mon demann mon lekor si i pa pe zis profit sa loportinite

pou *mislead*, senm konfizyon pou fer en *speech* ki i pa'n kapab fer dan son *rally*. Mon demann mon lekor si in lir sa Lalwa, sa Prozedlwa? Mr Speaker, in koze in dir koumsa poudir Prezidan pe fer sa Lalwa pou li reste ankor 1 mwan o pouvwar.

Les mwan mon ava lir avek li 4.1 dan sa Lalwa, ki dir *time of Presidential Election: "An election to the office of President shall be held on the Saturday in the 5th week prior to the expiration of the term of the President."*

Si i fer 5 semenn avan ki Prezidan i termon son manda, ki fason ki Prezidan pou reste 1 mwan an plis. Ase koz lalang avek sa pep zot!

(APPLAUSE)

HON JOHN HOAREAU

I dir nou koumsa poudir. I dir nou koumsa ki Prezidan i oule konsolid son pouvwar. Me sa i toutafe fo, parski si i ti oule konsolid son pouvwar, i ti ava kit son provizyon pou li fer eleksyon ler i anvi. Ozordi i pe set en dat eleksyon. Vedir i pa depan lo okenn aktivite ki pase dan pei pou sa eleksyon arive.

I depan ler i sorti i for pou sa eleksyon arive. Mr Speaker, nou, nou'n anmenn

lamannman pou anmenn la demokrasi pli devan. Tandis ki li ek son parti an 1996 le 14 Mars, zot ti anmenn lamannman Konstitisyon pou pas baton pou fer ki en dimoun i ganny met o pouvwar san en eleksyon...

(Interruption)

MR SPEAKER

Order! Onorab Pillay, i ou tour pou mwan dir ou aret enteronp Lasanble silvouple. Mersi. Onorab Hoareau kontinyen.

HON JOHN HOAREAU

E nou ki nou ti fer, nou ti vot an faver pou tir sa provizyon dan Lalwa an 2017. Nou ti donn sa sipor ler sa morso Prozedlwa ti vin kot Lasanble. Mr Speaker, pou mwan an prensip sa *Bill* ki devan nou, i anmenn Lamannman Konstitisyonnel lo en size tre enportan an sa ki konsern la governans e la demokrasi.

I pe anmenn en metod kler lo lafason ki manda Prezidansyel e Lasanble Nasyonal i ganny kalkile e egzerse. I osi annan bann prosedir kler lo sironstans ki Lofis Prezidan i vin vakan, e ki fason Vis-Prezidan i pran son responsabilite. Mr Speaker, sa legzersis ki nou pe fer i en pti

lepa pou *LDS*. Me en lepa zean pou la demokrasi.

Mr Speaker, premyerman mon ti a kontan tous lo en pti pe lo sa size enportan dat eleksyon. Lo paz 9 nou manifesto, nou'n fer promes avek nou elektora ki dan lentere pou avans la demokrasi pli lwen e anmenn plis stabilite e sertennte dan pei i nesese annan en dat eleksyon ki tou dimoun i konnen depi o komansman manda.

Alor en mekanizm pe ganny propoze lo ki fason pou nou annan en dat eleksyon. Ozordi i kler dan sa lamannman, ki Eleksyon Prezidansyel e Lasanble pou ganny fer ansanm dan 250em semenn manda sa Prezidan. Vedir sa i tonm 5 semenn avan ki son manda i ekspire, parey mon'n eksplike.

E parey nou le fer konpran Seselwa poudir sa mannev ki Lopozisyon pe fer i zis bat latet. Mr Speaker, akoz 5 semenn? Sa letan i prevnir si i annan en sityasyon kot i annan en dezyenm *round* eleksyon ki dapre Lalwa Eleksyon i ganny fer 14 zour apre premye *round*, si napa okenn parti ki ganny par lao 50 poursan vot. E osi en minimonm 2 semenn pou tranzisyon kot Prezidan sortan i sed laplas pou Prezidan Elekte.

Selon mwan sa letan tranzisyon i osi enportan pou ankor 2 rezon.

1. Se pou remet dokiman ofisyel avek Prezidan eli.
2. Se pou fer ki sa pasasyon pouvwar i vi enn ki byen organize, i dan lape e respe mityel kot sa 2 dirizan i atann en seremoni senbolik.

Par egzanp Mr Speaker, nou'n vwar dan serten pei kot Meday Repiblik i ganny donner avek Prezidan ki eli pou demontre lenstans kot Prezidan i ganny rekonnet koman Sef Deta. Petet en Konstitisyon i ganny prezante pou ki Prezidan eli pa zanmen oubliye ki in vin la o pouvwar pou li diriz dapre Lalwa siprenm ki nou Konstitisyon. E i e respe osi pou lenstitisyon Leta.

Finalman en lepe i ganny prezante koman en senbol Komandan Sef Larme. E sa i defini sa 3 rol prensipal ki Prezidan i annan. Notaman Sef Deta, Sef Egzekitiv e Koman Sef Lafors Militer. E se sa ki nou konpran e nou war i arive partou otour lemonn dan bann demokrasi byen etablir, byen sivilize.

Mr Speaker, i touzour nesese pou konseptyaliz sa sanzman ki nou pe anmenn avek leksperyans dan nou

listwar resan kot laplenn pa ti nivo letan eleksyon ti ganny fer.

A sa letan Lopozisyon ti fer sir ki ler zot organiz eleksyon, zot organiz eleksyon dan letan ki faver pou zot. Dan lepase souvandfwa nou'n vwar kot parti *SPPF* ki ti o pouvwar, in organiz eleksyon zis apre en levennman nasyonal parey *Zwe De Zil* oubyen apre semenn kreol kot dimoun in annan en santiman linite nasyonal apre dimoun in byen anmize e dan lafet.

Annan de fwa eleksyon ti vin zis apre en logmantasyon lapey ki ganny donnen. Apre sa i kler ki tou dimoun pou konnen egzakteman. Apre sa lamannman i kler ki tou dimoun pou konnen egzakteman kan ki dat eleksyon pou vini. E i pa depan lo kapris sa Prezidan ki o pouvwar. Mr Speaker, bann letan kot politisyen ti kapab tat delo e pas dimyel o bor ver in fini.

(APPLAUSE)

HON JOHN HOAREAU

LDS i vize e angaze ver la demokrasi, alor nou anvi fer tou ki posib pou fer ki laplenn i pli nivo posib. E fer ki okenn politisyen pa pran lavantaz dan dat eleksyon, pou fer son prop

benefis oubyen benefis son parti.

Mr Speaker, dezyenmman lamannman ki mon vwar devan mwan i anmenn lamannman lo provizyon kot preskripsyon 3 an ki annan dan Konstitisyon anba Lartik 59 pou anmenn en sarz kriminel ou sivil kont en Prezidan.

Apre ki in fini son term dan lofis pou en keksoz ki in fer ofisyelman oubyen dan son kapasite prive pandan ki i ti o pouvwar. *Ok*, sa pe ganny retire. Mr Speaker, ozordi mon fyer ki sa morso Konstitisyon in ganny revize. Malerezman in vin tro tar pou serten dirizan ki'n pas avan aköz Lalwa pa retrospektiv.

Setadir ki nou pa pou kapab aplik pou tou bann dirizan ki'n fini pase e ki annan plis ki 3 an ki zot in kit pouvwar. Me i pou selman aplikab pou sa ki vin dan lefitir. Sa lamannman i tre bon, aköz i pou fer sir ki okenn dirizan i reste anba Lalwa parey Lartik 27 drwa fondamantal dan nou Konstitisyon i dir nou.

I fer nou pran konsyans ki nou tou nou egal anba proteksyon Lalwa. Pa aköz ou'n deza Prezidan ki ler ou rebran lavi prive ou annan plis proteksyon ki lezot sitwayen. Annefe dan ka kriminel,

Criminal Procedure Code i fer kler ki se prosedir kriminel napa en preskripsyon letan. Si ou'n komet en lofans kriminel a nenport ler ou kapab ganny prosekite.

Anvi ki ti annan en anomaly ant sa provizyon e Konstitisyon aprezan sa *anomaly* in ganny rezourd. Tandis ki ka sivil i deza annan en preskripsyon 5 an pou anmennen en sarz, e pou aplik sa Lalwa. Mr Speaker, ler nou get sa kantite atosite ki ti arive anba prensip *SPPF/US* a lepok Prezidan Rene, pli tar anba Prezidan James Michel, nou konn tou zistwar ler *TRNUC* ti met tou keksoz o kler.

Malerezman i tar pou serten nou, oubyen serten dimoun ki pa kapab ozordi fer ki sa bann dimoun i kapab. Sa bann dirizan i kapab egzers zot dwa anba sa Lalwa. Si nou komet lofans kriminel e sivil zot pou ganny zize prezan apre ki zot kit lofis piblik ki pli o. Mr Speaker, sa i fer ki tou dimoun i egal anba Lalwa.

Mr Speaker, nou Prezidan lanmen i prop se pou se la ki annan sa grander lespri e labravir pou li anmenn sa lamannman Konstitisyonnel. Ler Onorab Larue ti anmenn sa lamannman koman en *Private Members Bill* dan 6enm

Lasanble an 2019, nou pa'n kapab fer li pase akoz dan Lasanble a sa tan nou ti napa 2 tyer pou nou sanz Konstitisyon.

E bann Manm *US* pa ti donn zot sipor. Onorab Pillay, Onorab Loze, Onorab Lemiel zot tou zot ti la, ozordi Onorab Aglae tou. Ozordi i zot dezyenm sans pou zot montre ki zot an faver Lartik 27 dan nou Konstitisyon.

(APPLAUSE)

HON JOHN HOAREAU

I zot dezyenm sans pou zot montre ki zot an faver la demokrasi, e zot pa pe protez politisyen. Semenn pase letan nou ti amann *Penal Code* pou anpes *hate speech and hate motivated offences*, zot ti akoz nou konmkwa ki nou pe protez politisyen. Se pourtan nou ti pe pas en Lalwa pou zis anpes labi e laenn ki nou krwar respe e lopinyon endividi i devret enorm sivilize ki nou promote.

Zisteman ozordi montre ki zot pa bann move dimoun e zis zot vot kont tou keksoz, akoz zot napa pli bon keksoz pou fer ki i vot kont tou keksoz. Mr Speaker, mon pou donn mon sipor sa *Bill* pou anmenn sa 11enm lamannman Konstitisyonnel akoz mon krwar ki ozordi i laprev en lepa

zean dan nou demokrasi. Mon ti vin en Manm *LDS* akoz mon ti anvi vwar la demokrasi e *rule of law* renye dan nou pei.

Mon fyer mon pe viv sa moman, menm si bokou viktim in pase apre zot letan. Mon oule profit sa lenstans pou demann pep Seselwa pou zot rezet ideoloji laenn...

MR SPEAKER

15 Minit Onorab.

HON JOHN HOAREAU

E vol e destriksyon pei. E pou zot reste solid anba parasol *LDS* e avans nou la demokrasi. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a donn laparol Onorab Lemiel.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan mwan osi profit sa lokazyon ozordi pou mwan swet tou bann dimoun aze, espesyalman bann dimoun aze ki dan distrik Anse Royale en bonne fet ozordi e anmiz zot byen.

Mr Speaker, ozordi nou Mardi le 1 Oktob 2024. E ozordi dan sa zour nou vwar Gouvernman *LDS* atraver son

Vis-Prezidan. Vis-Prezidan Ahmed Afif in anmenn devan Lasanble Nasyonal 11enm lamannman dan nou Konstitisyon. Mr Speaker, dapre Gouvernman *LDS* sa bann amannman pou anmenn plis klarite dan plizyer provizyon an relasyon avek eleksyon pou Prezidan, pou bann Manm Lasanble Nasyonal.

E osi amannman ki zot pe anmennen si i annan en dat fiks kan ki zot pe mazin eleksyon i ganny fer. Mr Speaker, sa lamannman pe demande enn ladan i pe demande ki manda Prezidan i ale ziska ki i fini son 5 an. Menm si en lot dimoun pou'n ganny elekte, Prezidan i bezwen konplet son manda 5 an.

Par kont sa ki mon'n note, ki Vis-Prezidan in vin dir nou osi ozordi bomaten sa Prezidan si li menm li ki re ganny elekte son sermantasyon i ganny fer en pe deswit apre ki in antre dan lofis, apre ki in ganny elekte. Vis-Prezidan ou a koriz mwan ler ou rann ou larepons. Me letan ou pe regarde si en nouvo Prezidan li i ganny elekte, li i bezwen esper ziska sa 1 mwan apre or ziska ki sa 5 an i ariv ki sa Prezidan son manda i konplete.

E Mr Speaker, letan mon get sa pou mwan a mon lenterpretasyon parey ki mon'n dir Vis-Prezidan i ava koriz mwan dan son larepons, mon pran legzanp lo eleksyon 2020, ki parey i annan nou ki'n koz lo la ozordi isi dan Lasanble.

Nou Konstitisyon ozordi mannyer i ete, i dir ou ki en Prezidan koman i ganny elekte e lot i sermante si en lot ki'n gannyen ler i sermante - deswit i bezwen *vacate* lofis e donn lofis sa nouvo Prezidan. Mon pa vwar naryen mal ek sa, sa i byen.

Akoz ki ozordi ki Gouvernman *LDS*, i oule sanz sa? E mon pou felisit Prezidan Faure ankor enn fwa, akoz nou vwar ki letan ki i ti donn plas a nouvo Prezidan Elekte ki Mr Ramkalawan ozordi, sa ti ganny fer dan lape, dan la konprenezon.

E mon kapab dir i ti en *smooth* seremoni kot Prezidan li menm, Prezidan Faure li menm koman sa zonm sarz e sa *statesman* i ti konpran poudir pep Seselwa poudir in anvi sanzman, in anvi en nouvo dimoun la e deswit in pa'n lager ek person in pran son semen in ale.

E Mr Speaker, ozordi mon pe vwar ki *LDS* in vwar ki sa seksyon dan Konstitisyon i

devret sanze. Mon santi osi ki avek sa lamannman anba sa *clause*, Mr Ramkalawan koman Prezidan ozordi, in dir nou ler sa lamannman i ganny fer sa i ava kapab donn plis letan - sa dapre Gouvernman *LDS* ki'n vin ek sa - sa i ava donn zot en pti pe plis letan pou zot organiz seremoni *or whatever* pou sa nouvo Prezidan ki pou'n antre.

E nou'n tann bann diferan kalite leksplikasyon ki bann Manm *LDS* in vin avek. Mr Speaker, mwan mon santi ki avek sa lamannman ozordi ki Gouvernman *LDS* i vin avek, zot pe donn letan Mr Ramkalawan dan Lofis Prezidan zot pou donn li plis letan dan lofis.

E mwan mon kestyon i, nou bezwen demann nou lekor ler nou analiz sa bann lamannman e pandan sa letan tranzisyon pandan sa letan 1 mwan an plis ki i pe reste dan lofis, kwa ki kapab pase pandan sa letan ziska ler ki nouvo Prezidan i antre dan sa lofis?

Kestyon ankor ki mon annan, ki sa nouvo Prezidan Elekte i fer pandan sa letan ki i pe espere pou son sermantasyon? Konmsi ki pouvwar ki i pe annan sa letan? In fini gannyen elekte koman Prezidan li. Prezidan Ramkalawan i ankor dan lofis, nou pou pran li koumsa parey i

ete la. Prezidan Herminie i ganny elekte, Prezidan Ramkalawan i ankor dan lofis.

(APPLAUSE)

HON SYLVANNE LEMIEL

Ki arive prezan, pandan sa letan, 1 mwan ki Prezidan Herminie pe esper Prezidan Ramkalawan sorti? Ki mon kapab demande prezan Mr Speaker, ki par egzanp Prezidan Ramkalawan i ganny tou sa soutyen *bodyguard*, larme ki pe vey li. Ki arive dan ka ki Prezidan Herminie in antre e li dan sa ka letan i ankor pe espere ki li i gannyen li koman sa Prezidan ki pe al antre *State House*?

Ki son proteksyon? Ou konpran? E kwa ki li son pouvwar ki li i kapab fer letan ki pep Seselwa in donn li sa manda pou antre koman nouvo Prezidan. Akoz nou pou deza annan Prezidan Ramkalawan ki ankor pe egzers son *full power as* Prezidan. So, petet ti a bon Vis-Prezidan, menm si i ladan Vis-Prezidan ou bezwen fer sa sorti pou pep Seselwa kapab konpran la deor Mr Speaker.

Akoz la i annan serten konfizyon, akoz ou pou dakor ek mwan Vis-Prezidan menm si

ler ou'n vin la ou'n prezant sa *Bill* ou pa'n al dan bokou detay ou.

Ou'n pas lo sa *Bill* en pe parey i ete. Me ti a bon petet bann kestyon ki ganny fer resorti napa kestyon ki bet. Ou aprofondi en pti pe dan sa bann kestyon ki pe ganny fer resorti par diferan Manm. E ki piblik la deor i kapab ganny en konpran avek sa lamannman, akoz enn nou bi osi se pou edik dimoun la deor dapre ler sa bann *Bill* i vin kot nou.

So, i ava enportan ki ou reponn en pe sa bann konsern ki petet nou pe met devan ou. Mon'n re demann ou ki sa nouvo Prezidan Elekte i fer pandan sa letan, ki i pe espere pou sermante dan sa lofis. Ki pou son stati pandan sa letan? Ki pouvwar ki i pou annan pou rezon sekirite sa nouvo dimoun ki'n ganny elekte koman Prezidan.

Ler nou regard Lartik 52A dan sa nouvo lamannman, i pe propoze ki i annan en dat fiks pou eleksyon. Mr Speaker, mwan mon napa problem ek sa. Pou Eleksyon Prezidan e Lasanble Nasyonal e ki ler in ariv sa 5 an i demande ki en dat i ganny mete ki tou lede eleksyon i fer ansanm.

So Mr Speaker, eski sa pou aplik pou... ki mon pe sey

dir Mr Speaker, annan en dat fiks pou eleksyon i byen li. Me eski sa i pou aplik pou sa Gouvernman ki o pouvwar ozordi? Savedir ki mon pe sey demande, sa *Bill* i ganny aprouve ozordi. Eski sa *Bill* sa ki ladan i ganny aplike pou Gouvernman *LDS* ki o pouvwar la ozordi?

Akoz nou vwar ki Gouvernman *LDS* in ganny elekte anba sa Konstitisyon parey i ete. E zot, zot pe anmenn sa lamannman ozordi le 1 Oktob lavey eleksyon e sa zot pe fer li ki pou vin dan zot faver. So, Vis-Prezidan ou, ou ava reponn sa kestyon letan ou rann nou larepons.

Annou regard letan ki Lofis Prezidan i vin vakan. Dan sirkonstans kot swa sa Prezidan i demisyonnen, mor, oubyen i vin enkapab la Gouvernman *LDS* in deside pou fer retourn sa sistenm mwan mon poudir li pas baton. Ki zot ti tire ler zot ti ganny zot mazorite 15 lo 10 dan 6enm Lasanble. Rezon ki ti ganny donnen sa letan, se ki en Vis-Prezidan pa kapab mars lo tiket en Prezidan ki li in ganny elekte.

Ozordi le 01 Oktob 2024, Gouvernman *LDS* i vin dir pep Seselwa atraver *VP* Afif, ki Vis-Prezidan i devret kontiny

manda sa Prezidan ki swa i mor, demisyonnen, oubyen vin enkapab. Sa i egzakteman mannyer keksoz ti ete oparavan Mr Speaker. *US* ti perdi eleksyon an 2020, e la tou sa ki pa ti bon pou *LDS*, ozordi in vin tou byen, e bon pou bann *LDS*.

Sa Prozedlwa i fer resorti ki dan Lasanble, dan labsans tanporer Prezidan e Vis-Prezidan ki dabor mon pou dir Mr Speaker, sa in deza arive anba Gouvernman *LDS*, en Minis Prensipal ki zot in sanz non Minis Dezinyen, zot in apel li Minis Prensipal ki pou pran responsabilite ki Lofis Prezidan e Vis-Prezidan i annan.

Etdonnen ki responsabilite sa Minis Prensipal pou limite, mon ti a kontan demande arive ki en keksoz mazer ki an deor responsabilite limite sa Minis Prensipal i arive dan pei;pandan sa letan labsans Prezidan e Vis-Prezidan ki arive dan sa lenstans? Akoz Konstitisyon sa lamannman vremen i pa dir. *VP*, wi, ou pe fer koumsa ek mwan me ou a reponn mwan letan ki ou ganny laparol pou ou reponn nou bann kestyon.

Mon pe zis dir ou *VP*. Mr Speaker, mon pe ganny en pti pe *disturb*, akoz petet letan ou pe sey *focus* pou demann serten

kestyon *VP* li menm li i pe fer bann siny, pe sey reponn ou akoz mon pe sey *focus* en pti pe lo li.

So, i enportan ki les nou *focus* lo sa ki nou pep demande. E pa pran nou konmkwa ki *as of* sa ki nou pe dir *it's nothing*. E mon krwar zot a ganny en sans pou reponn nou letan zot fer *right of reply*.

MR SPEAKER

VP, a reponn ler i ariv son larepons. Onorab...

HON SYVANNE LEMIEL

Apre...

MR SPEAKER

Onorab, terminen ou annan ankor 1 Minit. Mr Speaker, mon ti a kontan konnen osi ki pou reperkisyon anba nouvo lamannman ki zot pe vin avek, an referans avek sa pwen ki mon'n dir ek responsabilite sa Minis Prensipal.

Mr Speaker, nou'n ganny dir kan an sa ki konsern Eleksyon pou Lasanble Nasyonal sa i a kapab en pe diferan an sa ki konsern dat eleksyon kot si Prezidan i dizourd Lasanble.

Mon kestyon i eski, Mr Speaker etandonnen ki ou pe dir mwan i reste mwan zis 1 minit. Mon kestyon dan sa ka i

arive ki parey la Prezidan eleksyon in ganny fer tou lede ansanm, Lasanble *US* i ganny plis ki 2 tyer nou pe dir Lopoziyon. Fer krwar Lopoziyon in ganny plis ki 2 tyer, e lot kote i ganny pli pti git.

Nou pe dir asimen, (aret konplent laba) ki arive Mr Speaker, etandonnen ki li Prezidan Ramkalawan i ankor o pouvwar ki reste li sa bout 1 mwan, eski anba sa lamannman i pou annan drwa dizourd sa Lasanble?

MR SPEAKER

Ok. Terminen Onorab.

HON SYLVANNE LEMIEL

Eski i pou annan drwa? Sa i mon kestyon, enn parmi son responsabilite akoz sa lot Prezidan nouvo i pa ankor rantre li. I napa okenn pouvwar pou le moman, i zis pe espere. Eski pandan sa letan Prezidan dan lofis pou 1 mwan i annan drwa dizourd sa Lasanble, e ki nou fer la pandan sa letan?

MR SPEAKER

Mersi Onorab.

HON SYLVANNE LEMIEL

Mr Speaker, en keksoz ankor avan mon terminen.

MR SPEAKER

Non Onorab, 15 minit. 15 minit. Mersi. Laparol pou Onorab Porice. Ale.

(APPLAUSE)

HON DOYACE PORICE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, VP avek ou delegasyon. Tou mon bann koleg MNAs bonn apre midi eskize. En bonn apre midi osi pou tou bann dimoun aze dan Sesel, espesyalman bann dimoun aze lo mon Zil Praslin e Zil Pros. E mon pou profite Mr Speaker, ki mon pou swet tou bann ansennyan en bonn fet semenn ansennyan.

Kontinyen sa bon travay avek nou bann zanfan e nou pou touzour deryer zot. Mr Speaker, vol eleksyon apre ki SPUP/SPPF/Lepep e la US in fatigue vol eleksyon dan lepase dan sa pei Sesel, prezan zot krwar ki poudir sa parti ki o pouvwar pou vin vol eleksyon parey zot.

Mr Speaker, mon dir sa akoz mon ti laba mwan. E mon ti war tou sa ki ti pase. Letan ou antre dan serten biro serten Minis bann gro, gro ta larzan lo latab pe met dan lanvlop pou al donn dimoun dan distrik. Mr Speaker, mon met sa a latansyon piblik, Lepep Seselwa pou mazin lo la ki sa parti US

pou vin fer an 2025 ankor avek larzan Lepep Seselwa.

Mr Speaker, mon vreman kontan ki sa lamannman dan nou Konstitisyon in vin devan nou ozordi. I montre nou ki sa Gouvernman LDS i vreman serye. E sa lamannman i form par nou promes dan nou manifesto 2020. Nou Gouvernman in toultan pe get en lavans an plis pou nou Sesel, e pe met Sesel avan tou.

Sirtou kot i konsern nou Konstitisyon nou pei. Apre tou Mr Speaker, Konstitisyon i annan bokou lartik ki nou bezwen revwar akoz ki tro lontan. E i nepli zwenn larealite ozordi. Sa lamannman i konsern en dat fiks pou Eleksyon Prezidansyel e Lasanble Nasyonal. E lezot lamannman ankor kot i konsern manda Prezidan dan lofis.

Son term e kondisyon e osi son labsans dan lofis. Sa lamannman i montre nou sa sanzman ekstraordiner ki pe arive dan nou pei e i montre nou osi sa langazman Gouvernman LDS anver nou Konstitisyon nou pei Sesel. Mr Speaker, bokou in ganny dir e in ganny eksplike par plizyer Manm LDS e osi nou Vis-Prezidan.

Alor Mr Speaker, mwan koman en Manm Lasanble sorti dan Gouvernman *LDS*. E ki mon konpran tre byen lo sa bann lamannman 11enm Konstitisyonnèl, mon pare pou donn tou mon sipor. E pare pou vot lo sa Prozedlwa, akòz sa lamannman napa naryen pou fer avek vol eleksyon oubyen vol drwa Lepep Seselwa. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Bon nou a poz la pou ozordi. Lasanble i ava *adjourn* e nou a rebran travay demen bomaten 9 er. Mersi. Mersi bann zofisye.

(ADJOURNMENT)